

МІОК Міжнародний інститут
освіти, культури
та зв'язків з діаспорою

ДОСЛІДЖЕННЯ

**Українці в Латвії:
інтеграція та громадотворення
під час повномасштабної
російсько-української війни**

Львів 2026

УДК 314.74 + 316.35.061

За повного або часткового відтворення матеріалів цієї публікації покликання на видання обов'язкове.

Гнатюк В., П'ятковська О., Черепенчук В. Українці в Латвії: інтеграція та громадотворення під час повномасштабної російсько-української війни : результати дослідження / за заг. ред. І. Ключковської. Львів : [Електронне видання], 2026. 124 с.

Колектив авторів:

І. Ключковська (вступ, висновки, рекомендації, загальна редакція),

В. Черепенчук (методологія, 1.1., 1.2, 2.1., 2.3., 2.5., 2.6., 3.5., висновки, рекомендації),

О. П'ятковська (2.2., 2.3., 2.4, 3.4., 3.5., висновки, рекомендації),

В. Гнатюк (3.1., 3.2., 3.3., висновки, рекомендації)

У звіті розглянуто особливості міграції українців до Латвії, зокрема динаміку, структуру та ключові характеристики української громади в різні періоди. Особливу увагу приділено аналізу змін, що відбулися після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, та впливу нової хвилі вимушеної міграції на соціально-демографічний склад українців у Латвії.

Окремий розділ присвячено умовам перебування українських вимушених мігрантів у Латвії, включно з чинниками вибору країни та місця проживання, оцінкою нормативно-правової підтримки та сприйняттям українців місцевим населенням. У звіті розкрито особливості соціально-економічної інтеграції, професійної самореалізації та формування соціальних зв'язків як у межах латвійського суспільства, так і з Україною. Проаналізовано також візії майбутнього українських мігрантів і їхні наміри щодо повернення.

У публікації окреслено процеси громадської самоорганізації українців у Латвії, включаючи історичний розвиток громади до 2022 року та трансформації, спричинені війною. Особливий акцент зроблено на сучасних практиках громадського активізму, діяльності українських організацій після повномасштабного вторгнення, а також рівні залученості вимушених мігрантів до громадського життя. У звіті представлено бачення майбутнього розвитку української громади та її інституційного зміцнення в умовах тривалої війни.

Звіт складено із застосуванням двох дослідницьких стратегій: кабінетного аналізу та якісної методологій (польовий етап: вересень – грудень 2025 рік).

Дослідження містить рекомендації для громадського сектору та державних органів влади України. Також воно може бути корисним для науковців, викладачів, дослідників і всіх, хто вивчає, досліджує чи цікавиться питаннями української міграції, діаспори й українсько-латвійських відносин.

Дослідження реалізовано у партнерстві з **Конфедерацією «ВІЧЕ» (Латвія)**

Літературне редагування – **Назар Данчишин**

Макет і дизайн – **Руслана Галецька**

ЗМІСТ

ВСТУП	5
МЕТОДОЛОГІЯ	8
РОЗДІЛ 1. МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО ЛАТВІЇ: ДИНАМІКА, СТРУКТУРА ТА КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ	11
1.1. Кількісні та структурні зміни української громади.....	11
1.2. Особливості соціально-демографічного складу українських мігрантів.....	16
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКІ ВИМУШЕНІ МІГРАНТИ У ЛАТВІЇ: УМОВИ ПЕРЕБУВАННЯ, ІНТЕГРАЦІЯ ТА МАЙБУТНІ ОРІЄНТИРИ	19
2.1. Досвід вимушеного переселення: чинники вибору країни та місця проживання	19
2.2. Нормативно-правова підтримка вимушених мігрантів та її оцінка ..	25
2.3. Як українських вимушених мігрантів сприймає місцеве населення ..	33
2.4. Соціально-економічна інтеграція та професійна самореалізація ...	43
2.5. Соціальні зв'язки з Україною та українцями у Латвії.....	49
2.6. Візія майбутнього та перспективи повернення в Україну	53
РОЗДІЛ 3. ГРОМАДСЬКА САМООРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ЛАТВІЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	62
3.1. Екскурс в історію української громади до 2022 року	62
3.2. Сучасні умови для розвитку громадського активізму.....	67
3.3. Діяльність громадських організацій українців після російського повномасштабного вторгнення в Україну	74
3.4. Активізм і залученість українських вимушених мігрантів до громадської діяльності	84
3.5. Візія майбутнього громади та організацій українців у Латвії	92
ВИСНОВКИ	102
РЕКОМЕНДАЦІЇ	112
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	120

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» дякує Конфедерації «ВІЧЕ» (Голова Правління - Богдан Тимків) за партнерство та дієву допомогу. Висловлюємо подяку всім респондентам за час і зусилля, докладені заради реалізації дослідження

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення військ російської федерації до України в лютому 2022 року спричинило численні демографічні, соціальні та політичні трансформації – не лише в Україні, а й у державах Європейського Союзу, які сукупно прийняли мільйони її громадян. У цьому контексті Латвія стала важливим простором для нової хвилі переселення з України – вимушеного, структурно відмінного від попередніх міграційних етапів. Надання тимчасового захисту, створення інституційної моделі підтримки та активна позиція латвійського суспільства визначили специфіку інтеграційного досвіду українців у цій державі.

В історичній ретроспективі на формування тамтешньої української громади вплинули великі геополітичні злами ХХ століття – війни, радянська індустріалізація, післявоєнні міграційні процеси. З відновою незалежності Латвії громада впродовж тривалого часу – попри тиск і деструктивні наративи «руського міра»¹ – зберігала відносну стабільність: розвивалася, поєднуючи культурно-просвітницьку діяльність із поступовою інтеграцією в латвійське суспільство. Однак спершу події 2014 року (початок військової агресії РФ проти України, пов'язаний з анексією Криму та бойовими діями на Донеччині та Луганщині), а згодом – і 2022-го (вибух повномасштабної російсько-української війни), стали тією точкою біфуркації, що спричинила значні зміни, перетворивши порівняно усталену спільноту на складну конфігурацію груп із різноманітними міграційними мотиваціями та намірами перебування в цій країні.

Дослідження «Українці в Латвії: інтеграція та громадотворення під час повномасштабної російсько-української війни» покликане комплексно осмислити ці процеси. Його мета – проаналізувати

---

1. Детальніше про аналіз цього терміна див.: Данчишин, Н. (2025). Генеза поняття «руський мір»: український контекст. Вісник науки та освіти. Серії: філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія, 10(40), 441–456. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-441-456](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-441-456)

специфіку інтеграції вимушених мігрантів з України до Латвії та їхнього залучення до побудови українських спільнот; описати основні напрями діяльності українських організацій у цій державі; з'ясувати, як повномасштабна війна вплинула на їхні пріоритети, інституційну спроможність, форми згуртування та партнерства з державними й муніципальними структурами.

Актуальність наукової розвідки зумовлюють кілька аспектів. По-перше, новітня хвиля міграції має принципово інший характер, ніж попередні: вона переважно вимушена, з високим рівнем психологічної травматизації та невизначеності щодо майбутнього переселенців. По-друге, інтеграція новоприбулих українців у Латвії відбувається під час війни на їхній батьківщині. По-третє, українські організації в Латвії опинилися в ситуації подвійного навантаження: необхідності одночасно підтримувати новоприбулих і продовжувати адвокаційну та гуманітарну діяльність задля підтримки України.

Цим дослідженням автори мають на меті якомога ширше осмислити процеси, що відбуваються на перетині вимушеної міграції, інтеграції та громадотворення українців у Латвії. Зокрема, особливу увагу приділяють аналізу міграційних стратегій, трансформації українського громадського сектору в цій балтійській державі, а також – оцінці економічного інтегрування українців, якому притаманний високий рівень залученості до ринку праці (проте часто це супроводжується декваліфікацією та обмеженими перспективами кар'єрного росту). Крім того, розглянули й соціальний контекст суспільства, що приймає. Вкупі це дало змогу побачити українську присутність у Латвії не лише як гуманітарний феномен воєнного часу, а й як тривалий соціальний процес, що трансформує і саму громаду, і ширший поліетнічний простір латвійського суспільства.

Тож результати експертизи демонструють, що сучасна вимушена міграція створює новий тип соціальної реальності у Латвії – інтегрованість прибулих українців у суспільство, що приймає, та водночас збереження активного зв'язку з країною їхнього походження. На це мають зважати обидві держави в контексті стратегічного планування.

У підсумку ця праця може бути корисною під час формування державної політики України щодо повернення українських мігрантів, розуміння потенціалу українських громад за кордоном у процесах післявоєнної відбудови та реінтеграції, співпраці з діаспорою, зокрема в контексті збереження національної ідентичності тих, хто обрав життя поза межами України.

З погляду ж латвійської державної політики видання може стати в пригоді при розробленні інтеграційних стратегій та механізмів, а також – для підтримки соціальної згуртованості й ефективного використання людських ресурсів.

МЕТОДОЛОГІЯ

«Українці в Латвії: інтеграція та громадотворення під час повномасштабної російсько-української війни» – соціологічне дослідження Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна), здійснене в партнерстві з Конфедерацією «ВІЧЕ» (Рига, Латвія).

Мета опитування – проаналізувати специфіку інтеграції вимушених мігрантів з України у Латвії та їхнього залучення до побудови українських спільнот; описати основні аспекти діяльності українських організацій у Латвії та вплив російського повномасштабного вторгнення на пріоритети їхньої діяльності та співпраці.

Методологія розвідки складається з двох етапів – кабінетного аналізу та якісного соціологічного дослідження.

У межах кабінетного аналізу здійснено огляд латвійських медіа, наукової та аналітичної літератури, зібрано й узагальнено статистичні дані щодо українських воєнних мігрантів у Латвії, проаналізовано нормативно-правові акти, що регламентують правовий статус, умови перебування та інтеграції цих осіб, а також – діяльність українських громадських організацій у цій країні.

Якісне дослідження реалізовували у формі глибинних анонімних інтерв'ю (online) із двома групами респондентів:

- українськими громадянами, які вимушено переїхали до Латвії у зв'язку з повномасштабним вторгненням військ рф в Україну 24 лютого 2022 року та перебували в цій країні на момент опитування (у підписах цитат зазначено – **«респ. категорія 1»**);

→ мешканцями українського походження, які мігрували до Латвії перед повномасштабною російсько-українською війною, та є очільниками або представниками українських громадських організацій чи ініціативних груп, залучених до діяльності української громади в Латвії (у підписах цитат зазначено – «**респ. категорія 2**»).

У вересні–грудні 2025 року проведено 11 інтерв'ю, з яких 6 – із респондентами «категорії 1» та 5 – із респондентами «категорії 2». Опитування відбувалися дистанційно – у застосунку Zoom.

У дослідженні використано два окремі напівструктуровані запитальники. Перший – для вимушених мігрантів – містив понад 30 запитань. Він складався з блоків про досвід міграції, проблеми допомоги, доступу до житла, медичної сфери, соціальних виплат, ринку праці й освіти, а також – про мову, соціальну взаємодію (зокрема: з місцевим населенням, українцями та українськими організаціями) та плани на майбутнє.

Другий запитальник ми адресували мешканцям Латвії, які мають українське походження й мігрували в цю балтійську державу до повномасштабної агресії РФ проти України. Він охоплював понад 40 запитань, присвячених досвіду особистого громадського активізму респондентів і громадського активізму у Латвії загалом, напрямам діяльності, партнерства та структури ГО, яку представляє інтерв'юваний. Крім того, окремий блок стосувався взаємодії українських громад із вимушеними мігрантами та візії майбутнього для українського громадянства в Латвії.

Пошук респондентів здійснювали із застосуванням методу «снігової кулі» та за допомогою контактів Конфедерації «ВІЧЕ». Середня тривалість інтерв'ю становила близько 90 хвилин; найкоротше інтерв'ю тривало 24 хвилини, найдовше – 1 годину 38 хвилин.

Методологічні обмеження:

- через специфіку воєнної міграції десятеро з одинадцятьох опитаних – жінки (це обмежує аналіз чоловічого досвіду інтеграції);
- попри комплексний характер дослідження, воно не є репрезентативним щодо всієї сукупності українських громадських організацій у Латвії, а отже – його результати не претендують на абсолютну повноту охоплення, зокрема в інституційному вимірі.

Крім того, з огляду на те, що у фокусі дослідження перебувають процеси формування та розвитку української громади, поза його межами опинилася діяльність так званих нейтральних або проросійськи зорієнтованих організацій, які залучають до своїх активностей громадян України.

РОЗДІЛ 1 . МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО ЛАТВІЇ : ДИНАМІКА , СТРУКТУРА ТА КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

1.1. Кількісні та структурні зміни української громади

Міграційні процеси між Україною та Латвією мають тривалу історію. Вони значною мірою залежали від політичних і соціально-економічних чинників. Формування сучасної української громади в Латвії – результат кількох хвиль міграції, що відбулися за останнє століття. Щоб унаочнити це, варто звернутися до офіційних статистичних даних, які дають змогу рівночасно простежити місце українців у загальному етнічному складі населення країни та довготермінову динаміку їхньої чисельності.

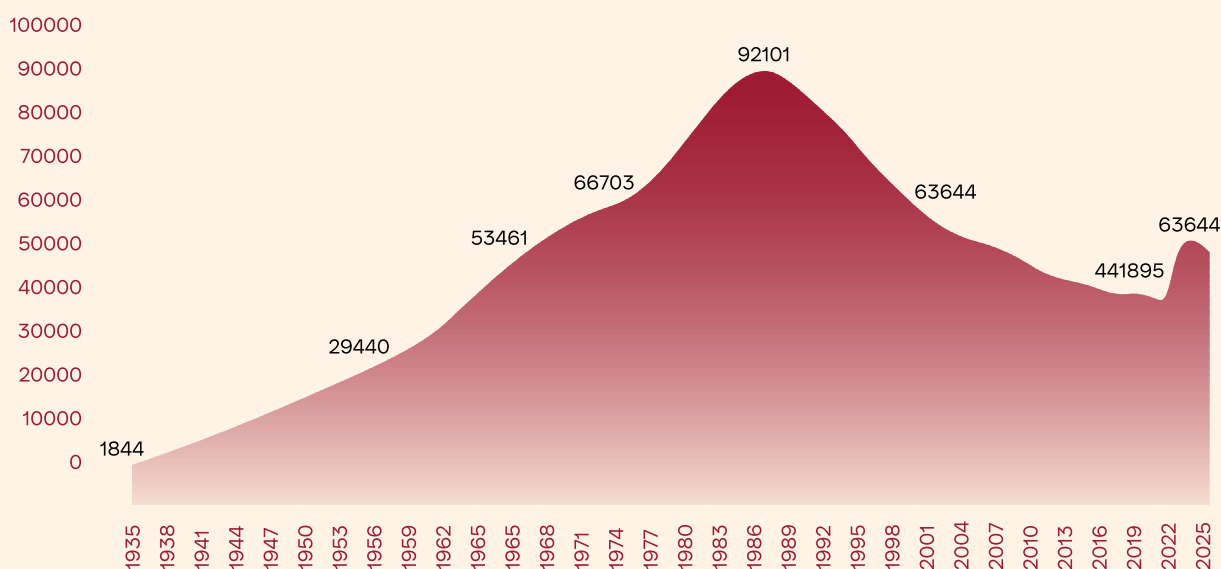
Так, станом на початок 2025 року, за даними Центрального статистичного бюро Латвії (CSB), **кількість мешканців цієї країни** налічувала 1 860 565 осіб. Етнічний склад населення був такий: латиші – 1 182 039 осіб (63,53%), росіяни – 434 398 осіб (23,35%), білоруси – 53 228 осіб (2,86%), українці – 52 569 осіб (2,83%), поляки – 35 146 осіб (1,89%), литовці – 19 818 осіб (1,07%) та інші¹.

Регіональний розподіл українського населення Латвії. Станом на 1 січня 2025 року 34 546 українців проживали у Ризькому статистичному регіоні. Це – 65,71% від їхньої загальної чисельності. Решта – розселилися по історичних регіонах Латвії так: у Курземі – 6 290 осіб (11,97%), у Земгалі – 4 463 особи (8,87%), у Латгалі – 3 946 осіб (7,51%), у Відземі – 3 124 особи (5,94%)².

1. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by ethnicity at the beginning of year 1935–2025. [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE010/

2. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by ethnicity in regions, State cities and municipalities at the beginning of year 2012–2025 [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE031/

У динаміці чисельності латвійських українців упродовж 1935–2025 років простежуємо низку **ключових етапів**. Після періоду стрімкого зростання (1935–1989), коли кількість українців досягла 92 101 особи, спостерігалось послідовне зменшення – до 63 644 осіб у 2000 році та 41 895 осіб у 2022 році (Рис. 1). Це скорочення значною мірою пов'язане з політичними трансформаціями та процесами становлення незалежних держав на пострадянському просторі, що спричинило нові міграційні потоки, зокрема зворотну міграцію до України та виїзд до третіх країн. Крім того, зниження чисельності українців могли зумовити природні демографічні процеси, а також – асиміляційні тенденції протягом тривалого періоду.

Рис. 1. Динаміка чисельності українців за етнічним походженням у Латвії, 1935–2025 роки³

Однак від 2022 року спостерігаємо значну зміну в цій динаміці. Повномасштабне вторгнення РФ спровокувало масовий приплив українських вимушених мігрантів, яким Латвія надала притулок. Внаслідок їхнього прибуття, згідно з даними CSB, чисельність

³ Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by ethnicity at the beginning of year 1935 – 2025. [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE010/

українців у Латвії зросла до 54 020 осіб на початку 2023 року та досягла піку в 54 518 осіб у 2024-му. У січні 2025-го зафіксовано незначне скорочення до 52 569 осіб (Рис. 1).

Паралельно зі змінами в загальній чисельності українців у Латвії трансформувалася й **структура української спільноти**. Статистичні дані CSB за 2011–2025 роки (станом на 1 січня кожного року) відображають динаміку цих змін (Табл. 1). Упродовж 2011–2022 років кількість осіб, зазначених у категорії **«країна народження – Україна»**, демонструвала стійке зниження – від 38 357 осіб у 2011 році до 31 406 у 2022-му. Втім, 2023 року цей показник різко зріс до 50 526 осіб, що безпосередньо пов'язано з масовим припливом вимушених мігрантів після початку повномасштабної війни в Україні. Подібну динаміку спостерігаємо і в категорії **«інше громадянство»** (переважно громадяни України): якщо до 2022 року показник зростав помірно, то вже у 2023-му – більш ніж удвічі (з 8 293 до 20 204 осіб).

Особливу увагу привертає нова категорія – **особи, що отримали статус тимчасового захисту**. Станом на перший зафіксований період (1 січня 2023 року), чисельність українських вимушених мігрантів становила 23 720 осіб, після чого спостерігається поступове зниження – до 19 878 осіб у 2024 році та до 17 457 осіб у 2025-му (Табл. 1).

Порівняно з «коливаннями» в інших категоріях, кількість **громадян Латвії, які мають українське походження**, протягом 2011–2025 років залишалася відносно стабільною, утримуючись на рівні близько 15–16 тисяч осіб. Водночас поступове зменшення простежуємо в категорії **«негромадяни Латвії»** – з 28 110 осіб у 2011 році до 16 515 у 2022 році (Табл. 1).

Табл. 1. Динаміка чисельності українців у Латвії за окремими категоріями, 2011–2025 роки, згідно з даними CSB (2025)⁴

Рік / Категорія	Етнічне походження – українці	Країна народження – Україна	Негромадяни Латвії	Громадяни Латвії	Інше громадянство	Українці під тимчасовим захистом
2011	49134	38357	28110	16463	4561	–
2012	47495	36847	26229	16548	4718	–
2013	46335	35687	25498	16209	4628	–
2014	45282	34656	24209	16157	4916	–
2015	44709	34080	23178	16127	5404	–
2016	44639	33966	22278	16093	6268	–
2017	43623	32999	21477	16012	6134	–
2018	43128	32477	20732	15933	6463	–
2019	43069	32563	20006	15893	7170	–
2020	42929	32435	19343	15811	7775	–
2021	42282	31745	18636	15771	7875	–
2022	41895	31406	17895	15707	8293	–
2023	54020	50599	17568	16186	20266	23720
2024	54518	46167	17067	16203	21248	19878
2025	52569	43028	16516	16256	19797	17457

Варто зазначити, що унікальний **статус «негромадян»** виник у Латвії після віднови державної незалежності. Він стосується осіб, які постійно проживають на території Латвії, але не мають її громадянства або ж громадянства будь-якої іншої держави. Автоматично здобули латвійський паспорт лише ті особи, які мали громадянство Латвії до 17 червня 1940 року (тобто до радянської окупації), та їхні прямі нащадки⁵. Натомість особи, які оселилися в Латвії протягом радянського періоду, громадянства не набули.

4. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by citizenship and ethnicity at the beginning of year 2011 – 2025. [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE060/; Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by country of birth at the beginning of year 2000 - 2025. [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV050/; Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Usually resident population by citizenship at the beginning of year 2000 – 2025. [Data set]. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV010/

5. Office of Citizenship and Migration Affairs Republic of Latvia. (2025, October 17). A person who was a citizen of Latvia on 17 June 1940, or a his or her descendant, and who is a citizen of another country. <https://www.pmlp.gov.lv/en/person-who-was-citizen-latvia-17-june-1940-or-his-or-her-descendant-and-who-citizen-another-country>

Їх зарахували до категорії «негромадян». Сюди також належать особи, які постійно проживали в Латвії до 1 липня 1992 року (або щонайменше 10 років до цієї дати), не маючи громадянства Латвії чи іншої держави, а також діти, народжені до 31 грудня 2019 року від негромадян або в змішаних сім'ях (отримують статус негромадянина за згодою батьків)⁶. У такий спосіб зменшення кількості українських «негромадян» відображає, з одного боку, природне старіння осіб, які прибули до Латвії за радянських часів, а з другого – процес натуралізації частини цих людей.

Отже, динаміка кількісних показників української громади в Латвії пройшла шлях від поступового зростання за часів СРСР до стагнації у 1990–2021 роках та різкого стрибка після 2022-го. Нова хвиля міграції значно змінила структуру української громади, спричинивши співіснування в її межах різних за походженням, правовим статусом і міграційним досвідом груп, що формує багат шарову та внутрішньо диференційовану спільноту.

1.2. Особливості соціально-демографічного складу українських мігрантів

Специфіка соціально-демографічного складу українських мігрантів у Латвії є важливим тлом для окреслення їхніх структурних особливостей, що опосередковано дає змогу виявити чинники, що впливають на процеси адаптації, інтеграції та зміну міграційних траєкторій.

Статистичні показники CSB свідчать, що впродовж **2012–2022 років гендерна структура** української спільноти в Латвії залишалася загалом **збалансованою**. У цей період жінки незначно переважали за чисельністю, тоді як частка чоловіків

---

6. Office of Citizenship and Migration Affairs Republic of Latvia. (2025, February 2). Acquisition of the status of a non-citizen. <https://www.pmlp.gov.lv/en/acquisition-status-non-citizen>

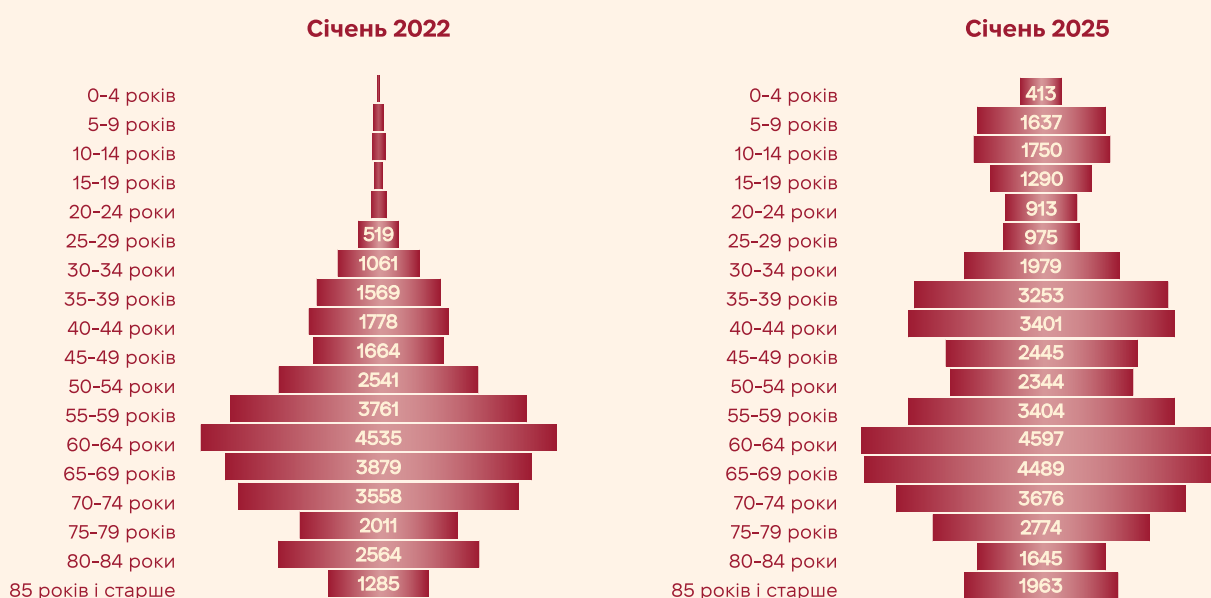
утримувалася в межах приблизно 46–48%. **Після переходу російсько-української війни в повномасштабну фазу** відбулися помітні зміни: **частка жінок серед українських мігрантів зросла** та закріпилася на рівні близько 58%⁷. Така динаміка відображає різке зростання кількості жінок у структурі української міграції до Латвії під час воєнного стану в Україні.

Для характеристики статевого розподілу новоприбулих використовуємо статистичні дані Євростату, які уможливають аналіз відповідних демографічних параметрів. Гендерна структура українців під тимчасовим захистом у Латвії (**березень 2022 – листопад 2025**) демонструє **стале переважання жінок при поступовому зростанні частки чоловіків**. Якщо на початку повномасштабного вторгнення жінки становили абсолютну більшість (70,97%), що було зумовлено специфікою виїзду в перші місяці війни, то до листопада 2025 року частка чоловіків послідовно зросла з 29,03% до 45,47%⁸. Така тенденція може свідчити про поступове возз'єднання сімей, зміну індивідуальних міграційних стратегій та часткову стабілізацію перебування українців у країні прийняття, однак загальна гендерна асиметрія досі залишається.

Порівняння **вікової структури** громадян України в Латвії станом на січень 2022 та 2025 років також свідчить про суттєві структурні зрушення, пов'язані з повномасштабною війною та хвилями вимушеної міграції. Якщо **у 2022 році українська громада характеризувалася переважанням старших вікових груп**, зокрема осіб віком 55 років і більше, то **у 2025 році вона стала значно «молодшою»** (Рис. 2). Помітно зросла чисельність дітей, підлітків та осіб працездатного віку, що відображає масовий приїзд сімей з дітьми. Водночас частка найстарших вікових груп,

7. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by sex and country of birth in regions, cities, municipalities, towns, neighbourhoods and densely populated areas at beginning of year 2012 – 2025. [Data set]. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV071/
8. Eurostat. (2026, January 16). Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data [Data set]. https://doi.org/10.2908/MIGR_ASYTPSM

хоча й залишається значною, вже не домінує так виразно, як раніше. Загалом ці зміни вказують на трансформацію української міграції до Латвії від сформованої раніше громади з переважанням осіб старшого віку до більш різновікової та сімейно орієнтованої спільноти з виразною присутністю молодших поколінь.

Рис. 2. Вікова структура громадян України у Латвії (станом на 1 січня 2022 і 2025 року)⁹

Аналіз **вікової структури українських вимушених мігрантів**, за даними Євростату, також свідчить про значні динамічні трансформації протягом 2022–2025 років, що відображають зміну характеру міграційних потоків. На початковому етапі (березень 2022 року) спостерігалася рекордно висока частка осіб, молодших за 18 років, яка сягала 36,9%. Це підтверджувало переважно сімейний характер виїзду. Проте протягом усього періоду спостереження фіксуємо поступове скорочення частки дітей до 23,5%, тоді як група осіб середнього віку (35–64 роки) зміцнила свої позиції як найчисельніший сегмент, охопивши понад 42% спільноти станом на кінець 2025 року¹⁰.

9. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by sex, country of birth and age group at the beginning of year 2008–2025 [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV060/

10. Eurostat. (2026, January 16). Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data [Data set]. https://doi.org/10.2908/MIGR_ASYTPSM

Отже, соціально-демографічний профіль українських мігрантів у Латвії після 2022 року зазнав суттєвих структурних змін, що чітко відрізняють сучасну хвилю від довоєнної. Якщо раніше українська спільнота характеризувалася відносно збалансованим гендерним складом, то після початку повномасштабної російсько-української війни зафіксовано різке зростання частки жінок як наслідок воєнних обмежень на виїзд чоловіків з України. У віковій структурі відбулося зміщення на користь молодших груп, що відображає масовий приїзд сімей з дітьми. Водночас подальше скорочення частки наймолодших вікових груп свідчить про високу мобільність цієї категорії та можливі повторні переміщення або повернення в Україну.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКІ ВИМУШЕНІ МІГРАНТИ У ЛАТВІЇ: УМОВИ ПЕРЕБУВАННЯ, ІНТЕГРАЦІЯ ТА МАЙБУТНІ ОРІЄНТИРИ

2.1. Досвід вимушеного переселення: чинники вибору країни та місця проживання

Переїзд респондентів до Латвії в більшості випадків відбувався в перші місяці після початку повномасштабного вторгнення військ рф до України. Для опитаних це було часто складне рішення, ухвалене в умовах невизначеності. Важливо наголосити, що для українців, які опинилися в російській окупації, виїзд через територію рф часто залишався єдиним доступним шляхом до безпеки. У таких випадках Латвія зазвичай є першою країною перетину кордону з ЄС. Тому для однієї частини мігрантів вона стала місцем тривалого перебування, тоді як для другої – лише транзитним пунктом, з якого вони згодом вирушають до інших держав. Шляхи міграції були різними – хтось їхав евакуаційними потягами, хтось – власним транспортом.

Наше місто було взяте в окупацію. <...> Ми вирішили, що треба виходити якимось через русских. <...> І вирішили їхати з москви до країн Балтії. <...> І коли ми приїхали на латиську митницю, тут я, звісно... Уже побачила людей, які нас реально приймали, обіймали, цілували, заспокоювали, поїли чаєм. Було дуже важко. (респ. категорія 1)¹¹

Географічне розміщення українських мігрантів у Латвії різноманітне. Українці обирають що Ригу та її передмістя, що

11. Респ. категорія 1 – українські громадяни, які вимушено переїхали до Латвії у зв'язку з повномасштабним вторгненням рф в Україну 24 лютого 2022 року та перебували в країні на момент проведення опитування.

регіональні центри та невеликі населені пункти, зокрема сільську місцевість. Вибір конкретного місця проживання зазвичай зумовлюють соціальні зв'язки, можливості залучити підтримку й дістати житло на рівні місцевих громад, а також – доступ до ринку праці.

Так, як я їхала до своєї родини, ми місяць проживали в будинку родичів. Потім знайома наших родичів дала нам квартиру для безкоштовного користування. Тобто ми могли жити, платити лише за комунальні послуги. Що з іншими відбувалося? Наприклад, Рига безпосередньо виділила місця, де [українці] могли проживати. <...> По регіонах аналогічно. Кожен вирішував як міг. (респ. категорія 1)

Більшість респондентів **не мали попереднього досвіду проживання в Латвії** та **не знали латиської мови** на момент приїзду. Рівночасно окремі учасники дослідження вже були в країні раніше, але це радше виняток, ніж загальна тенденція.

Крім того, міграція українців до Латвії здебільшого має **сімейний характер**. Найчастіше респонденти приїжджали з дітьми, тоді як інші члени родини (батьки або чоловіки) залишалися в Україні. Наявність дітей визначає багато аспектів життя за кордоном, зокрема вибір житла, міста, режиму роботи, а також плани на майбутнє.

Приїхала до Латвії, зрозуміло з яких причин. Чоловік нас випроводив з дітьми. Сам залишається в Україні, захищає нашу батьківщину. (респ. категорія 1)

Наші батьки залишилися в Україні. Вони не хочуть нікуди виїжджати. Це їхня домівка. (респ. категорія 1)

Переважна більшість респондентів оформила **статус тимчасового захисту або інший легальний статус перебування**. Наявність офіційного статусу розглядають як ключову умову для доступу до соціальних послуг, медицини та ринку праці.

Серед основних причин вибору Латвії респонденти назвали **фактори**, які вони розцінюють як **суттєві переваги перебування в цій державі**:

- **Мовний чинник та соціокультурна близькість.** Для багатьох мігрантів поширеність російської мови у Латвії відіграла важливу роль на етапі ухвалення рішення про переїзд. Значна частка російськомовного населення та культурна близькість через спільне радянське минуле створювали відчуття зрозумілого середовища, де на початковому етапі інтеграції не потрібно негайно опановувати нову мову.

Дочка в мене каже: «Мамо, [Латвія] це країна, в якій тебе зрозуміють і ти зрозумієш людей». Бо колись вона входила в склад СРСР, 15 республік, 15 сестер. Вона більше була схожа на Україну. Ми не їхали за соціалкою, ми знали, що ця країна не дуже багата. Ми думали про те, що тут хоча б тихо і буде нам легше адаптуватися, що не треба якусь англійську вчити. (респ. категорія 1)

Також ми приїхали у Латвію через те, що тут розмовляють багато на російській мові. Можна один одного зрозуміти. Є, звісно, ті, хто тільки на латиській розмовляє, але все одно, якимось чином ми розуміємо один одного. (респ. категорія 1)

- **Комфортне соціальне середовище та лояльне ставлення місцевих мешканців.** Для респондентів Латвія постає як спокійна, неконфліктна країна. Мігранти наголошують на високому рівні емпатії та доброзичливості, привітності персоналу у сферах послуг і готовності пересічних громадян прийти на допомогу. Саме позитивне ставлення місцевих жителів сприяло рішення залишитися в цій країні, інколи навіть попри початкові плани рухатися далі до інших держав.

Спочатку планувалося їхати в Норвегію або Нідерланди. Але дуже складна була дорога по росії. Ми їхали більше трьох днів. Дітки дуже заморилися, їхали на власній машині. У нас було п'ять чоловік в п'ятимісній машині. Ми доїхали до Латвії, поки залишилися, доїхали, зупинилися, відпочили, подивилися, що тихо, мирно, люди дуже-дуже привітні. Відгукнулися, допомогли, підтримали. Тому було вирішено далі і не їхати. (респ. категорія 1)

- **Наявність родичів, друзів чи знайомих.** Вагомим стимулом для вибору країни була наявність у Латвії особистих контактів, адже ті надавали безпосередню підтримку на перших етапах, що значно спрощувало адаптацію до нових умов.

Як ми обрали Латвію? Мабуть, насамперед тому, що у нас тут друзі і ми зараз мешкаємо у них.

(респ. категорія 1)

- **Сприятливі умови для розвитку дітей.** Респонденти описували свідомий вибір Латвії з урахуванням доступу до освітніх установ, гуртків та спортивної інфраструктури. Наявність цих закладів, як і можливість професійного розвитку дітей, розглядають як стратегічну інвестицію в майбутнє. Важливим чинником виявилася й система соціального захисту та інклюзії, зокрема наявність спеціалізованих закладів для осіб з аутизмом. Для батьків Латвія створює відчуття безпеки та впевненості в тому, що дитина не залишиться без підтримки навіть у разі непередбачуваних життєвих обставин.

Місто, в якому ми живемо, дуже-дуже комфортне для того, щоб тут зростали діти. Море поряд, спортивних комплексів поряд багато в усьому місті, різних-різних організацій: і спортивних, і культурних, і співочих, шкіл різних багато, і музичних, і художніх.

(респ. категорія 1)

Мені здається, ми маємо у Латвії всі інструменти для того, щоб <...> не переживати, якщо з тобою щось станеться, де буде твоя дитина, за яку ніхто не може подбати. Ні. Тут є досить непогані заклади, де дітей по 12, людей дорослих, наприклад, з аутизмом, де за них гарно подбають.

(респ. категорія 1)

→ **Кліматичні умови та природа.** Респонденти позитивно оцінювали велику кількість зелених зон, близькість моря, помірний і стабільний клімат, який сприймався як комфортний для повсякденного життя. Для частини респондентів він нагадував український.

Мені дуже сподобалась природа у Латвії, бо дуже багато зелені. (респ. категорія 1)

Дуже комфортно, дуже доброзичливий народ, клімат рівномірний, спокійний, і не дуже жарко, і не дуже холодно, середньо. (респ. категорія 1)

Серед недоліків країни опитані згадували відносно **низький рівень соціальних виплат і заробітних плат** порівняно з іншими європейськими державами. Однак значна частина респондентів наголошувала, що раніше названі переваги були вагомішими за економічний чинник.

Їхати з Латвії ми нікуди не хочемо. Більше грошей заробиш, більше їх потратиш. Тут мало грошей заробив, але ти розраховуєш на свої сили, на ті копійки, на ті гроші, які ти заробляєш. (респ. категорія 1)

Крім того, хоч **присутність у Латвії російської мови та російськомовного населення** для частини українських мігрантів слугує **чинником притягання**, однак, на думку деяких респондентів, **це має певні негативні наслідки**. Орієнтація на

російську знижує мотивацію до вивчення латиської мови та ускладнює повноцінну інтеграцію. До того ж ця ситуація створює умови для відтворення тих мовних практик, від яких латвійське суспільство тривалий час намагається дистанціюватися. У підсумку потрібно не лише стимулювати українців вивчати латиську, але й зберігати українську у власному середовищі.

Це для Латвії проблема, тому що ідуть українці – саме ті, які везуть ту мову, з якою Латвія бореться. І для нас, як українців, ще теж треба буде їх спонукувати українську, і ще й латиську навчати. (респ. категорія 2)¹²

Отже, вибір Латвії як країни призначення зумовлений пріоритетом соціокультурного комфорту над економічною вигодою. Ключовим фактором стала мінімізація мовного бар'єру та зрозумілість соціального середовища, що дало змогу компенсувати невисокий рівень фінансової підтримки.

2.2. Нормативно-правова підтримка вимушених мігрантів та її оцінка

З метою виконання директиви ЄС про тимчасовий захист, 10 березня 2022 року Латвійська Республіка схвалила **«Закон про допомогу цивільному населенню України»¹³**. Він покликаний допомагати громадянам України та їхнім родинам, що виїхали з України або не можуть повернутися додому через війну, яку

12. Респ. категорія 1 – українські громадяни, які вимушено переїхали до Латвії у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну 24 лютого 2022 року та перебували в країні на момент проведення опитування.

13. Law on Assistance to the Ukrainian Civilians. (2022, 3 May). Likumi.lv. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/330546>

розв'язала рф. Закон установлює тимчасовий правовий режим підтримки під час воєнного конфлікту й стосується громадян України та членів їхніх сімей, осіб із постійним дозволом на проживання в Україні, а також тих, хто через війну не може повернутися до країни свого громадянства. Цей документ визначає такі ключові аспекти прав та допомоги, як-от: право на проживання і працю, на житло й першочергову допомогу, соціальну підтримку та інші пільги.

Згідно зі згаданим законом, держава забезпечує тимчасове житло та харчування на початковому етапі прибуття воєнних мігрантів з України, а також компенсацію для осіб, що безоплатно надають житло українцям. Українські вимушені мігранти мають рівні права на соціальні послуги та допомогу, як і громадяни Латвії, з деякими послабленнями в перші місяці перебування, а ще – право на базовий банківський рахунок, отримання допомоги через фонди ЄС та латвійські програми соціальної інтеграції. Серед важливих соціальних пільг варто виокремити доступ до медичного обслуговування, освіти для дітей, служб зайнятості й реабілітації, визнання протермінованих українських паспортів, що були дійсні до 28 лютого 2026 року, а також – створення спеціальних норм щодо догляду за дітьми, вагітними, людьми з інвалідністю та літніми особами. Крім того, закон визначає порядок координації допомоги, регулює процеси отримання й оформлення необхідних документів, встановлює механізми включення українських біженців до латвійських реєстрів.

Оформлення статусу тимчасового захисту здійснюється в будь-якому територіальному відділенні Управління з питань громадянства та міграції¹⁴ або в єдиних центрах обслуговування клієнтів при органах державної влади і місцевого самоврядування, розташованих

---

14. Iliāju kontakti [Contacts of branches]. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (PMLP). <https://www.pmlp.gov.lv/lv/filiales>

поза Ригою¹⁵. Від 1 січня 2025 року документ, що підтверджує статус тимчасового захисту, видають терміном на 3 роки¹⁶.

Загалом реалізація цього закону здійснюється так, аби забезпечити українцям у Латвії базову фінансову стабільність, мобільність, доступ до освіти, медицини та соціальної інтеграції.

Наприклад, у контексті **доступу до житла** – українців забезпечують безоплатним проживанням на 60 або 120 днів та безоплатним харчуванням на 30 днів. Рішення про строки розміщення ухвалюють органи місцевого самоврядування залежно від наявності місць. Після завершення цього періоду окремі вразливі групи (особи з інвалідністю, пенсіонери, студенти, вагітні жінки, батьки малолітніх дітей тощо) могли отримувати житлову підтримку до 31 грудня 2025 року¹⁷.

Вимушених мігрантів з України розміщують у гуртожитках, на туристичних базах або в латвійських сім'ях. Латвійські громадяни та юридичні особи, які безоплатно надають житло, отримують державну компенсацію (до 300 євро на місяць). Також передбачено допомогу на житло для українців, чії доходи не покривають витрати на проживання. Крім того, органи місцевого самоврядування можуть орендувати житло в приватних власників для розміщення українців, покриваючи орендну плату та комунальні послуги в межах установлених лімітів¹⁸. Додатково українці можуть самостійно шукати житло через спеціалізовані платформи.

У сфері охорони здоров'я, як уже зазначалося, українці мають право на безоплатні державні медичні послуги на рівні з громадянами Латвії, включно з ліками, невідкладною допомогою

---

15. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. (2025, March 12). Звернення за статусом тимчасового захисту. <https://www.pmlp.gov.lv/lv/zvernennya-za-statusom-timchasovogo-zakhistu>

16. Embassy of Ukraine in the Republic of Latvia. (n.d.). З України в Латвію. <https://www.ukraine-latvia.com/uk>

17. Embassy of Ukraine in the Republic of Latvia. (n.d.). Проживання. <https://www.ukraine-latvia.com/uk#accommodation>

18. Там само.

та лікуванням хронічних захворювань. Доступна безкоштовна вакцинація, зокрема проти COVID-19 та за державним календарем щеплень. Державним коштом оплачують ведення вагітності й пологи, а також – переривання вагітності для жінок, які постраждали від насильства під час війни. Окремо забезпечують лікування туберкульозу.

Діти українців можуть отримати додаткову медичну, психологічну та фінансову допомогу через спеціалізовані фонди. Крім того, для дітей і родин доступна безкоштовна психоемоційна підтримка.

Особи з інвалідністю мають пройти латвійську експертизу для набуття відповідного статусу та соціальної підтримки. Також передбачено допомогу від недержавних організацій, зокрема для людей з інвалідністю та особливими потребами.

У контексті **соціальних можливостей** варто зауважити, що українці, які перебувають у Латвії, мають право на широкий пакет фінансової, соціальної та гуманітарної підтримки¹⁹. Від 1 січня 2025 року надають одноразову допомогу в кризовій ситуації – розміром 377 євро на дорослого та 264 євро на дитину. Також від початку 2024 року виплачують щомісячну додаткову допомогу: 137 євро на першу особу та 96 євро на кожного наступного члена домогосподарства. Окрім грошових виплат, можливе одержання іншої матеріальної допомоги та соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб, зокрема продуктових, гігієнічних і дитячих наборів, а для сімей із дітьми — шкільних наборів. У перші три місяці після подання першої заяви соціальну допомогу надають без оцінки матеріального становища²⁰.

Українці можуть безплатно користуватися **регіональним**

---

19. Embassy of Ukraine in the Republic of Latvia. (n.d.). Соціальна підтримка. <https://www.ukraine-latvia.com/uk#social>

20. Там само.

громадським транспортом і перевозити багаж за наявності документа, що посвідчує особу (за винятком комерційних маршрутів, позначених літерою «К»). Крім того, особи, зареєстровані у Ризькому центрі підтримки, мають право на безкоштовний проїзд у громадському транспорті Риги²¹.

Сім'ї з дітьми можуть отримувати державну допомогу у зв'язку з народженням дитини, щодо догляду за нею, а також – сімейну допомогу відповідно до чинних латвійських програм. Для дітей з України доступні державні літні та реабілітаційні табори²².

Кожна дитина, яка прибула до Латвії з України, має гарантований доступ до дошкільної та базової освіти державною мовою або мовою меншини, а також до позашкільних гуртків і секцій без обмежень. Медичне обслуговування дітей забезпечує, зокрема, Дитяча клінічна університетська лікарня (BKUS), яка надає повний спектр необхідної допомоги та консультацій²³.

У такий спосіб Латвія оперативно запровадила комплексну систему тимчасового захисту українських вимушених мігрантів, а отже – забезпечила доступ до проживання та працевлаштування, житлової, фінансової, медичної та освітньої програм підтримки, а також спеціальні гарантії для вразливих груп, поєднуючи екстрену допомогу з інструментами соціальної інтеграції. Загалом латвійській моделі властиві системність й інклюзивність завдяки створенню умов для базової стабільності, інтеграції українців у країні перебування.

Серед усіх респондентів домінує думка, що державна підтримка українських вимушених мігрантів у Латвії значна, вчасна та добре організована, особливо на початковому етапі прибуття. Опитані наголошують, що Латвійська Республіка

---

21. Там само.
22. Там само.
23. Там само.

миттєво запустила чіткий механізм реагування на прибуття українців: допомогу надавали не спонтанно, а в межах заздалегідь визначених процедур і протоколів, а наявність нормативної бази й узгоджених дій між державними структурами дала змогу уникнути хаосу на початковому етапі, забезпечивши швидкий доступ до легального статусу, соціальної підтримки та базових послуг. Крім того, дуже важливо зазначити, що **допомога мала комплексний характер й охоплювала широкий спектр потреб**: фінансові виплати, харчування, транспорт, медицину, житло, доступ до освіти і соціальних послуг.

Дуже достатньо [державної допомоги]. <...> Виглядає вона так: українці приїздять і отримують документи. Повний пакет документів можна отримати вже за тиждень <...> По-друге, на перші три місяці Латвія надає виплати, безкоштовне харчування і проживання. Але навіть і після цього українців не виганяють з гуртожитків, не змушують їх орендувати житло. (респ. категорія 2)

Був створений центр для біженців, він і досі функціонує. І там, щоб спростити пошук, українцям надавався доступ до різних структур в кожному кабінеті <...> Тобто українець, прийшовши в одне місце, міг отримати усі види допомоги: гуманітарну, матеріальну, фінансову, моральну, психологічну та інформаційну. (респ. категорія 1)

Більшість опитаних підкреслюють, що держава швидко «включилася» через чіткі протоколи, забезпечивши базові

потреби мігрантів, а **надалі підтримка доповнилася активною роботою органів місцевого самоврядування, соціальних служб, громадських організацій, бізнесу та волонтерів.**

На початках, перший місяць, це була суто держава. Хоча, звичайно, дуже багато людей долучалися, бо в інтернеті поширювалася інформація і всі просто масово зносили одяг, продукти та інші речі на гуманітарні склади. Були латиші, які одразу пооб'єднувалися і постворювали фонди, які допомагали. І потім вони розповсюдились скрізь по регіонах. В центрі був центр біженців, а навколо були спілки, які самоорганізовувалися. Далі, на другий і третій місяць, долучилися великі підприємства <...> Ось така була послідовність. Спочатку держава, включився європейський протокол, звичайні люди, які намагалися допомогти і волонтерити. Далі доєднались ті, які пооб'єднувалися в спілки, далі великі підприємства. (респ. категорія 1)

Респонденти відзначають **важливу роль державних соціальних працівників на місцевому рівні**, які не лише інформують, а й супроводжують людей у процесі отримання допомоги. Персоналізований підхід соціальних служб зменшує бар'єри доступу до підтримки, особливо для людей, які не знають латиської мови та не орієнтуються в інституційній системі країни, що приймає.

Ти приходиш, озвучуєш свої проблеми (наприклад, зі здоров'ям), і соціальний працівник, який фактично поєднує ролі психолога, соціального помічника й посередника з різними службами, підбирає та пояснює людині всі доступні для неї можливості. (респ. категорія 1)

Водночас респонденти зазначають, що **допомога не надмірна, а збалансована**: вона, з одного боку, дає можливість реципієнтові «стати на ноги», а з другого, – стимулює його ставати самостійним й працевлаштовуватися. Окремі учасники звертають увагу на те, що **з плином часу підтримка зменшується**, однак це сприймається як логічний і справедливий етап інтеграції. Здебільшого опитані згадують **перші три місяці перебування як ключовий період адаптації**, протягом якого їм забезпечили найінтенсивнішу підтримку, надавали послуги без огляду на матеріальний стан мігранта, що давало змогу стабілізувати ситуацію, зосередитися на вивченні мови, пошуку роботи, житла тощо.

Три місяці воєнні мігранти живуть безкоштовно. Їх годують безкоштовно, вони отримують першу допомогу раз в місяць. У них безкоштовний проїзд по Латвії, курси латвійської мови, безкоштовні лікарі. І всі угоди мають на медицину, як і латиші. Три місяці вони можуть тут жити, шукати себе, вчити латиську мову. Це все безкоштовно. Потім після трьох місяців вони платять тільки за комунальні. Тобто їм дається три місяці, щоб вони влаштувалися на роботу. Я думаю, що достатньо цього часу, три місяці, щоб знайти роботу. (респ. категорія 2)

Три місяці виплати невеликі. На ті виплати, на продуктові пакети, на пакети гігієни вижити, звісно, можна. <...> Я вважаю, що тут якраз ідеальний баланс для людей, які не ліниві, які не ниють, які хочуть жити, жити гарно. Приїхали, оговталися три місяці від всього і пішли працювати. (респ. категорія 2)

Отож у сприйнятті респондентів державна допомога Латвії українським вимушеним мігрантам – системна, комплексна та інституційно зріла політика, що поєднує гуманітарний підхід із логікою інтеграції. Вона створює умови для безпеки й адаптації, рівночасно орієнтуючи людей на активну участь у суспільстві, що приймає. Ця політика спрямована на те, аби людина, якій надають допомогу, стала в майбутньому автономною та максимально незалежною від державних дотацій.

2.3. Як українських вимушених мігрантів сприймає місцеве населення

Для більшості респондентів **соціальне середовище є багатовекторним**, адже вони комунікують що з українцями, що з місцевим населенням та – рідше – мігрантами з інших країн.

Загалом українці в Латвії **не формують ізольованих етнічних груп**, натомість вільно співдіють із тими соціальними колами, які задовольняють їхні професійні, сімейні або особисті потреби. Значною мірою **вибір спричинено мовним чинником**, зокрема знанням російської серед дорослого населення Латвії. Отже, для багатьох респондентів комунікація з місцевими становить основну частину щоденної комунікації, тимчасом як зв'язки з українцями часто мають ситуативний характер.

Найбільше часу я проводжу з латвійцями. В гуртожитку на трьох поверхах у нас живуть одні українці, я їх кожен день бачу, а в основному всі вихідні – [проводжу] з латвійцями. В них всі з машинами: то туди запрошують поїхати, то сюди запрошують поїхати. Я більше з ними [спілкуюся].

(респ. категорія 1)

Для дітей українських мігрантів брак знань із латиської мови на початкових етапах перебування стимулював спілкуватися з російськомовними особами. Однак із бігом часу, особливо у випадках залучення дітей-українців до місцевих освітніх закладів, відбувалося поступове розширення контактів з латиськомовним середовищем. Для них цей процес зазвичай відбувається швидше, ніж для дорослих. Однак іноді переважання латиської та російської мов у певному середовищі спричиняло відмову дітей від української, що респонденти пояснюють утомою від високого лінгвістичного навантаження.

Перший рік діти старалися спілкуватися з російськомовними дітками, особливо моя старша дівчинка <..>. А зараз вона вже адаптувалася, і в неї подружки, друзі – більш навіть місцеві – ті, які латиші. Вона вже з російськомовними дуже не спілкується <..>. Але вже, звісно, українською мовою [вдома] вона не хоче спілкуватися <..>, каже: «Я все розумію, але я не хочу, мені так дуже тяжко».

(респ. категорія 1)

При оцінюванні власних **соціальних потреб**, більшість респондентів **не відчуває гострого дефіциту спілкування в повсякденному житті**. Навпаки – часто опитані наголошують на перенасиченості контактами, пов'язаними з роботою, волонтерською діяльністю або активним способом життя. Водночас для частини учасників дослідження, особливо тих, хто проживає в країні без близьких членів сім'ї, найбільш відчутним є брак «живого» родинного спілкування – з батьками, дітьми або тими, хто залишився в Україні.

Напевно, мені не бракує спілкування взагалі, насправду кажучи. Навпаки, намагаюся уникати лишнього спілкування. Люблю сама походити, помовчати, знаєте. <...> Занадто багато людей в моєму житті.
(респ. категорія 1)

Особливо [бракує спілкування] з батьками, в мене дочка в Україні проживає в Харкові, вона навчається в інституті, мені дуже їх не вистачає.
(респ. категорія 1)

Аналіз відповідей респондентів засвідчує **переважно позитивне, доброзичливе та солідарне ставлення місцевого населення Латвії до українських вимушених мігрантів**. Респонденти неодноразово відзначають тепле, майже родинне ставлення з боку місцевих мешканців, роботодавців і представників сфери послуг.

До мене було гарне ставлення. До нас і місцеві люди дуже гарно віднеслися, і в школі теж, і в лікарню ми пішли - теж нам ніде не відмовили. Загалом мені за цей весь час не попалися такі люди, які б сказали: «О, ти українка, надоїли». Не було такого. (респ. категорія 1)

Дослідження доводить, що місцеві приймали втікачів від війни неформально, з емпатією, без соціальної дистанції чи приниження статусу. Таке ставлення **проявлялося як в побутовій підтримці** (житло, харчування, турбота про дітей), **так і в емоційній сфері** – співпереживання, заспокоєння, визнання спільності історичного досвіду.

Нас прийняли в готелі як свою сім'ю. Вони нам все робили, всі умови створювали, щоб ми почували себе як вдома. Вони теж прийняли мою дочечку з її дітками. Ми прожили в цьому готелі більше, ніж півтора року. Ця країна не дуже багата, але люди дуже щирі і вони до нас дуже гарно ставилися. (респ. категорія 1).

До того ж для частини респондентів таке позитивне ставлення і підтримка місцевого населення, як уже зазначалося, виявилось ключовим фактором у виборі країни перебування. Аналіз зібраних інтерв'ю свідчить, що **повсякденні контакти з місцевим населенням** здебільшого налагоджено на підставі взаємопідтримки – щирість і відкритість латишів заохочує українців бути таким ж у відповідь, що надалі лише поглиблює діалог та порозуміння між обома народами.

Мене тут дуже люблять всі сусіди, чи то дорослі, чи молоді – по 40 років, і по 80. Бо я з ними ділюся нашими всіма стравами. Вони вже сміються, кажуть: «Ми вже знаємо вашу Україну більше, ніж свою Латвію». (респ. категорія 1)

Крім того, **респонденти демонструють високий рівень соціальної активності та залученості до локальних спільнот** – гуртків, спортивних команд, громадських ініціатив, волонтерських та інтеграційних проєктів. У такий спосіб **формування позитивного ставлення часто відбувається через побутові практики**, культурний обмін і міжособистісну комунікацію, що скорочує соціальну дистанцію між українцями та латишами.

“ Я займаюся йогою. <...> Зі мною там дівчата спілкуються. Вони між собою латиською мовою, але зі мною також спілкуються і російською. <...> В м'яч я граю так само. <...> Це місцеві. У нас була команда [назва команди], але вони змінили назву, бо українців стало ходити лише дві дівчинки, а місцевих більше. Тобто тут просто місцеві, я ходжу в місцеву команду. (респ. категорія 1) ”

“ Ми проводимо час разом, тому що ми пишемо багато проектів, ми маємо великі фінансування для того, щоб організувати і реалізовувати ці проекти на місцях. Взаємодіємо і з латиськими. У мене всі сусіди латиші, родичі у мене теж латиші, колеги у мене латиші. <...> Основну частину мого життя займають все-таки латиші. (респ. категорія 1) ”

Ці свідчення підтверджують, що українці не залишаються в замкнених етнічних спільнотах, а вибудовують сталі горизонтальні зв'язки з місцевим населенням.

На думку частини респондентів, позитивне ставлення латвійського населення до українських вимушених мігрантів проявляється, зокрема, і в **толерантному ставленні до їхнього недостатнього рівня знання державної мови**, а також – у тому, що місцеве населення готове адаптуватися до комунікації, переходячи на російську, щоб полегшити взаєморозуміння на початкових етапах.

“ Ви мене на українській не розумієте, я вас на латиській не розумію. І вони йдуть нам назустріч – вони балакають з нами російською мовою, бо по-іншому ми ніяк не можемо. (респ. категорія 1) ”

“ Максимально латиші намагаються допомогти, намагаються перейти на російську мову, якщо бачать, що не розмовляємо. Тому комунікація дуже-дуже позитивна. (респ. категорія 1) ”

Окремий вимір сприйняття українців пов'язаний із **безпрецедентною та системною волонтерською і фінансовою підтримкою**, яку громадяни Латвії надають не лише вимушеним мігрантам у цій країні, а й **українським військовим в Україні**. Це свідчить про глибоку політичну та моральну ідентифікацію латвійського суспільства з українським спротивом – стійку та послідовну солідарність, а не лише ситуативну допомогу.

“ Поки війна, я з вами». <..> «Поки війна, – каже, – я [даю] чисто на війну, чисто для хлопців. Будь ласка, купуйте, що хочете, везіть хлопцям». Ось такі латиші є. Є у нас такі браття [називає прізвище]. Я не знаю, звідки вони беруть гроші, як вони збирають, але кожного разу, коли ми їдемо [до України з гуманітарною допомогою], кожного місяця у них дрон на 3 тисячі, на 3,5 тисячі, на 5 тисяч. Це мавіки. <..> Вони [латиші] давно могли вже плюнути на це, але кожного місяця вони збирають. (респ. категорія 2) ”

При аналізі результатів опитування вдалося виокремити **кілька ключових чинників такого позитивного ставлення населення Латвії до українських вимушених мігрантів.** Насамперед це – готовність українців ставати **економічно активними членами суспільства**, а не залежати винятково від соціальної допомоги. Респонденти підкреслюють, що самі ухвалювали рішення якнайшвидше працевлаштуватися, а це відповідно добре сприйняли латиші.

Проживши тут місяць, я прийняла рішення, що треба йти працювати, бо не можу просто їсти. Я не звикла просто їсти. На це потрібно заробити. Я пішла в пошуках праці до трудової біржі. (респ. категорія 2)

Серед латишів українці загалом асоціюються з працьовитістю, відповідальністю та бажанням «стати на ноги», що формує образ надійних і бажаних членів суспільства. Респонденти, зі свого боку, підкреслюють, що намагаються репрезентувати Україну через працю, відкритість і відповідальність. Завдяки такій позиції українці набули образу не пасивних отримувачів допомоги, а діяльних суб'єктів.

Українців тут розбирають [роботодавці], бо наші люди працьовиті і вони беруться за будь-яку роботу. (респ. категорія 2)

Я показала, що ми дуже трудолюбиві <...>, показувала, яка в нас наша душа українська. (респ. категорія 1)

Крім того, латвійці усвідомлюють, що українські вимушені мігранти – це **демографічний, економічний та громадський потенціал для Латвії**. Прибулих з України розглядають як бажану альтернативу іншим міграційним групам, зокрема в контексті браку робочої сили та безпекових і культурних пріоритетів цієї держави. До того ж українці, які проживали в Латвії до 24 лютого 2022 року, **сформували стійкий позитивний соціальний образ українців** як інтегрованої та продуктивної групи.

Місцеві латиші [демонструють] позитивне ставлення, тому що тут є багато українців, які жили до початку повномасштабного вторгнення. Це люди, які приїжджали сюди працювати, і залишилися, створили сім'ї. Тому більше позитивне (на 99%), я б сказала, що в латишів позитивне, доброзичливе ставлення до українців. (респ. категорія 1)

Ще один чинник емпатії та позитивного ставлення до українських воєнних мігрантів – **спільне історичне минуле** та пам'ять щодо колоніалізму радянської (російської) імперії.

Ми розділяємо повністю ваше горе, але ви не зневірюйтеся, все одно ваша країна [Україна] підніметься, бо ця країна [Латвія] теж пережила таке». І вони нас всі заспокоюють, що все в нас буде добре. (респ. категорія 1)

Водночас – попри відсутність випадків системної дискримінації або ворожості – у дослідженні нам вдалося зафіксувати специфічну ситуацію з **негативним та упередженим**

ставленням до українських вимушених мігрантів у Латвії, яка відзначається **неоднорідністю, фрагментарністю і має контекстуальний характер**. Значна частина респондентів **не фіксує усталеної дискримінації** у ключових інституційних галузях – освіті, медицині, соціальних послугах. Однак у свідченнях респондентів простежуються **поодинокі, але емоційно гострі прояви** упередженого ставлення, які найчастіше виникають у публічному просторі (у магазинах, транспорті, на дитячих майданчиках) та мають характер вербальної агресії, мовного тиску або символічної ненависті. Йдеться про зауваження щодо мови спілкування, фрази на кшталт «їдьте у свою Україну», а також агресивні реакції на видимі маркери української ідентичності (українські номери на автомобілях, прапорці, банківські картки).

Я особисто зараз на машині з українськими номерами, і в мене вже є два «хейта» прямих, і є опосередкований «хейт» на дорогах у вигляді сигналів. (респ. категорія 2)

Важливо зазначити, що опитані чітко ідентифікують джерело такого негативу: *«Це було не з латишами, а з російськими місцевими» і «ця агресія переважно від російськомовних»,* – саме такі формулювання переважають у розповідях респондентів. Тобто в більшості випадків **агресія пов'язується** не з етнічними латишами як такими, а з тими, **хто має походження з росії, є частиною російськомовного населення або проросійськи налаштованої групи**, які сприймають українських мігрантів крізь призму конкуренції, ностальгії за радянським минулим або політичної лояльності до росії. Саме в цьому середовищі

найчастіше актуалізуються стереотипи про «чужинців», «тих, хто забирає роботу», або негативні реакції на активність та адаптивність українців.

Ми тут насправді, як кістка у горлі. І в першу чергу російськомовним. Зрозуміло, що на нас тут всі дивляться скося. Інколи ображають. Були такі перші місяці, що били вікна машин, номерні знаки знімали, якщо українські прапорці бачили, чи ще щонебудь. <...> Ті, які російськомовного походження, в основному, так [проявляють агресію]. Тобто це ті, які тут сидять і кажуть: «От як 30 років назад було добренько, коли ми були в складі росії». Причому це говорять ті, які народилися вже у вільній Латвії, з російськомовних сімей. І це реально в них така проблема. Їх дуже багато. (респ. категорія 1)

Рівночасно навіть у цих ситуаціях часто **фіксується підтримка з боку латишів**, що частково нейтралізує негативний досвід і зменшує його вплив на загальне відчуття безпеки. Зокрема, фіксуємо такі випадки в громадському транспорті, школах, крамницях.

В школі, чула, є випадки булінгу дітей-українців, але десь викладачі це все контролюють і захищають наших дітей, а десь – не дуже займаються тим, аби перевиховувати тих дітей, які «ватніки», аби вони адекватно ставилися до українців. (респ. категорія 2)

Важливим є спостереження, що **масові** та публічні українські культурні заходи зазвичай відбуваються без конфліктів, тоді як **індивідуальні** прояви української ідентичності (один автомобіль, окрема людина, приватна ситуація) вразливіші до агресії. Це свідчить про те, що **негативні настрої стримують завдяки соціальному контролю**, але конфлікти можуть загостритися в ситуаціях, де немає колективної підтримки.

Щодо культурних заходів, вони утримуються [від проявів агресії], оскільки культурні заходи відбуваються масово і проти маси не повстає той відсоток проросійського населення. Якщо поодинокі випадки, хтось один, то вони не стримують свою агресію, свою злість і свої емоції. (респ. категорія 2)

У підсумку аналіз агресії щодо українців у Латвії свідчить: оскільки респонденти чітко розрізняють латишів і тамтешніх росіян, ідеться не про загальну ксенофобію, а про диференційоване ставлення за етнічною та політичною ознаками.

2.4. Соціально-економічна інтеграція та професійна самореалізація

На підставі проведених інтерв'ю з українськими вимушеними мігрантами у Латвії виокремлюємо **кілька ключових вимірів економічної інтеграції**, які загалом свідчать про **відкритість ринку праці**, але водночас про **структурну асиметрію між швидкою зайнятістю та повільною професійною реалізацією**.

Респонденти одноставно наголошують, що латвійський **ринок праці доступний** для українців. Він дає змогу працевлаштуватися

у відносно короткі терміни, причому часто без формальних посередників.

Ми поїхали туди, де знаходяться заводи, і ходили на кожен завод, стукали в двері. <...> Сьогодні прийшли на співбесіду, а завтра вже вийшли на роботу. (респ. категорія 1)

Роботу можна знайти навіть без знання латиської мови, особливо в низці секторів.

Доступ до роботи країна надає без знання мови в будь-якій сфері, де немає потреби спілкуватися латиською. (респ. категорія 1)

Українці описують себе як **робочу силу, на яку є попит**, оскільки вони не уникають фізичної або багатofункціональної праці.

Латиші люблять робити роботу, але не всю. Тому ринок праці величезний залишається для українців. І не тому, що ми себе цінуємо менше... Ні! Тому що ми не цураємося роботи, і можемо виконувати роботу одну, другу, третю. І тому що латиші дуже повільні. Вони не спішать нікуди і не хочуть, щоб ніхто навколо спішив. Ми ж намагаємось виконувати все швидко, чітко і переходити до наступного етапу. <...> Без роботи тут людина сидіти не буде. Будь-яка людина, особливо рукаста, головаста, знайде роботу. (респ. категорія 1)

У такий спосіб формується уявлення про Латвію як країну, де безробіття для мігрантів не є системною проблемою. Однак, попри відкритість ринку праці **економічна інтеграція має чітко сегментований характер**. Значна частина українців із вищою освітою змушена працювати не за фахом через мовні й інституційні бар'єри.

Проблеми є більші для тих, хто має вищу освіту, і спеціалістів за фахом, тобто лікарів, викладачів та інші. Їм важче інтегруватися, оскільки існує мовний бар'єр. Нашим державним службовцям, податківцям <...> бухгалтерам – їм теж важко через мовний бар'єр. (респ. категорія 2)

Для того, щоб тут бухгалтером працювати, потрібно мову знати, закони вивчити. Мені потрібно вчитися. (респ. категорія 1)

Це призводить до явища **декваліфікації**, яке часто сприймається не драматично, а **як прийнятна або навіть комфортна життєва стратегія**.

Людина нарешті розуміє за кордоном, що їй не обов'язково працювати тим, ким вона працювала в Україні. <...> І вона може міняти своє життя, вона може нарешті дихати і не думати про те, за що їй завтра заплатити за комунальні послуги чи покормити дітей. Вона може працювати на низькооплачуваній роботі, при цьому будучи соціально захищеною. (респ. категорія 1)

Таке сприйняття декваліфікації як прийнятної життєвої стратегії значною мірою зумовлене достатнім рівнем матеріального забезпечення, який згадане професійне «пониження», дає змогу досягти. Однак, як стверджують респонденти, низькокваліфікована зайнятість у більшості випадків забезпечує покриття базових потреб і мінімальну соціальну стабільність, але – не можливість формувати заощадження чи планувати фінансове зростання.

Цього досить на проживання, але нічого особливо не можна відкласти. (респ. категорія 1)

Водночас результати дослідження засвідчують **неоднорідність фінансових траєкторій українських вимушених мігрантів у Латвії**: поруч із випадками покращення матеріального становища після переїзду спостерігаємо й ситуації, коли рівень життя опитані оцінюють як співмірний з довоєнним або воєнним досвідом в Україні. Частина респондентів навіть мінімальну заробітну плату у Латвії сприймає за достатню, щоб забезпечувати базові потреби й створювати відчуття більшої фінансової стабільності. Натомість інші мігранти не вбачають суттєвої різниці між матеріальним становищем у країні перебування та на батьківщині.

Якщо чесно, дохід збільшився. <..> Я отримую мінімальну зарплату, але мені досить на проживання. (респ. категорія 1)

Майже однакові можливості. Єдина перепона – це знання мови. (респ. категорія 1)

Помітною рисою економічної інтеграції є **збереження професійних і трудових зв'язків з Україною або іншими країнами завдяки дистанційній роботі.**

У мене в громаді є такі українці, які працюють там і там [і в Україні, і в Латвії]. Це переважно вчителі, репетитори, філологи, музиканти. У мене є вчитель музики, яка працює лише онлайн в Україні. <..> Є такі українці, які тут взагалі не працюють: <..> вона, наприклад, працює перекладачем, філологом в якійсь польській організації онлайн. (респ. категорія 1)

Можливість дистанційної зайнятості відіграє важливу роль у збереженні професійного потенціалу українських вимушених мігрантів, оскільки дає їм змогу продовжувати роботу за фахом або в суміжних сферах, не втрачаючи вже набутих професійних навичок. Така форма зайнятості частково компенсує обмежений доступ до локального ринку праці за спеціальністю та зменшує ризик повної професійної маргіналізації.

Разом з тим інтерв'ю засвідчують, що вимушена міграція до Латвії для частини респондентів стала **не лише викликом, а й джерелом нових можливостей у професійному та особистісному розвитку.** Деякі опитані вказують на **здобуття нових знань і навичок**, насамперед мовних та адаптаційних, а також – на розширення кола соціальних контактів, клієнтів і потенційних професійних партнерів. Це відтак створює передумови, щоб поєднувати

діяльність у різних країнах або для зміни професійного вектора відповідно до нових життєвих обставин.

Знання мови – це раз. Розширення кола надання послуг – це два. (респ. категорія 1)

Для окремих респондентів вимушена зміна контексту сприяла переосмисленню власних професійних уподобань й уможливила реалізацію тих здібностей, які раніше залишалися другорядними або не були пов'язані з основною діяльністю.

Напевно, мої навички з організації [розвинулися]. Це те, що я завжди використовувала, але моя діяльність була зовсім іншою. Нарешті я почала займатися тим, що приносить мені задоволення. Це організація, це вирішення повсякденних задач, проблем інших людей. Ти від цього кайфуєш, ти від цього отримуєш задоволення. (респ. категорія 1)

Крім того, вимушена потреба адаптуватися до нових умов життя та праці – як і доступ до **безоплатних програм перекваліфікації** в Латвії – сприяли розширенню професійних компетентностей мігрантів у напрямках, які раніше не розглядалися як необхідні або пріоритетні. Участь у таких програмах дала змогу опанувати нові спеціальності й інтегруватися в інші сегменти ринку праці.

Є дівчата, які проходили курси, навчалися, пішли працювати перукарями, майстрами манікюру, швачками. Перевчилися і пішли працювати в іншій сфері. Це навчання, курси. Можливість перекваліфікуватися надається безкоштовно. (респ. категорія 1)

Отож економічній інтеграції українських вимушених мігрантів у Латвії загалом притаманні відносно швидке працевлаштування та досягнення базової фінансової стабільності, однак це має переважно обмежений і функціональний характер. Попри доступ до ринку праці, навчальних програм і нових форм зайнятості, інтеграційні траєкторії часто супроводжують декваліфікація, мовні бар'єри та обмежені можливості для професійного зростання. Це формує модель часткової економічної інтеграції без повної професійної самореалізації у коротко- та середньостроковій перспективах.

2.5. Соціальні зв'язки з Україною та українцями у Латвії

Соціальні зв'язки українських мігрантів у Латвії **охоплюють і місцеву діаспору та мігрантську спільноту, і співвітчизників, які залишилися на батьківщині або перебувають в інших країнах.** Аналіз відповідей указує на те, що через наявність мови-посередника (російської), опитані не шукають цільового спілкування суто з представниками своєї етнічної групи. **Комунікація з українцями хоч і зберігається, однак за таких умов часто має вибіркового і ситуативного характер,** а не формує соціальної необхідності. Водночас жоден із респондентів не орієнтується на спілкування винятково з українцями або лише з місцевим населенням.

Всі входять в наше положення і розмовляють з нами, тож я спілкуюся як з місцевими, так і з російськомовними латишами. У мене багато друзів: і місцеві, і російськомовні латиші, і українці – немає такого <..>, щоб я когось ділила і казала, що з цим не можна спілкуватися. (респ. категорія 1)

Окремий аспект соціальних зв'язків **пов'язаний із зверненням до українських фахівців у сфері послуг і медицини у Латвії.** У таких випадках вибір респондентів зумовлений не стільки фінансовими міркуваннями (позаяк вартість послуг зазвичай відповідає місцевим цінам), скільки відчуттям більшого комфорту та взаєморозуміння. Українських спеціалістів сприймають як тих, хто краще розуміє звичні потреби, очікування та культурні особливості клієнтів.

Всюди наших спеціалістів люблять. Манікюр? Ага. До українки! От майстра зі стрижок не можу знайти [серед прибулих українок]. В латишів тут одноманітна стрижка. Я хочу підстригтися, але не можу. Я вже раз підстриглась. Ні. «Ось дивіться, ви вже як латишка». Я кажу: «Ні, я хочу бути на українку схожа». Знаєте, ось такі дрібниці. З них смієшся, але робиш висновки, що все ж таки наші майстри справді цінні. (респ. категорія 1)

Важливим аспектом збереження соціальних зв'язків з Україною є **залученість українців до діяльності громадських організацій.** Мотивація участі полягає не лише в прагненні підтримувати сталі контакти з країною походження, а й у сильному емоційному зв'язку з українською мовою, культурою та

«своїм» соціальним середовищем, який особливо актуалізується в умовах міграції.

Я почула українські пісні за стіною. <...> Ви не уявляєте, як у мене загорілися очі, бо я почула свою мову, своїх людей. <...> Я попала до співочого колективу, в якому я, так би мовити, хоч трохи могла зіграти свою душу українську. (респ. категорія 1)

Незважаючи на фізичну віддаленість, **соціальні зв'язки безпосередньо з українцями в Україні інтенсивні та емоційно насичені**. Усі респонденти без винятку **підтримують регулярний контакт із родичами та друзями, які залишилися в Україні**. Комунікація має системний характер і часто відбувається щоденно. Основними каналами зв'язку є телефонні дзвінки та спілкування online. Для багатьох респондентів важливо постійно знати про безпекову ситуацію, стан здоров'я рідних та загальні умови життя в Україні. Особливо це стосується **тих, чиї родичі проживають у прифронтових або постраждалих від бойових дій регіонах**.

Дуже багато в Україні і родичів, і знайомих, і друзів лишилося. Так, я спілкуюся з усіма по можливості. З матусею кожен день. Питаю, як справи, як спали, як лягали, чи нічого не прилетіло, не дай Боже. <...> [Балакаємо про] те, що всі живі, все добре, ніч перейшла, і ми про це все обов'язково спілкуємося з усіма. (респ. категорія 1)

Окрім емоційної підтримки, зв'язки з Україною часто мають і практичний вимір. Респонденти **організують приїзд родичів до Латвії** на відпочинок, а також долучаються до волонтерських ініціатив, спрямованих на підтримку України. Дехто намагається відвідувати Україну, однак для багатьох це ускладнюється у зв'язку з небезпекою та логістичними труднощами.

У мене батьки в Україні живуть, брати в Україні є, обов'язково я їжджу раз в рік туди. (респ. категорія 1)

Я, якщо назбирала коштів, то у Латвію матусю свою запрошую. Тато не може, бо йому немає 60 років, але мама приїздить, вона тут спить спокійно, відпочиває від сирен, від шахедів і так далі. (респ. категорія 1)

Важливий аспект збереження **зв'язків з батьківщиною – освітні практики дітей українських мігрантів**. Навчаючись у латвійських школах й адаптуючись до місцевого освітнього середовища, частина сімей паралельно підтримує навчання дітей за українськими програмами у форматі online. Освітні зв'язки респонденти розглядають і як спосіб збереження національної ідентичності дітей, і як підготовку до можливого повернення на батьківщину.

“ Внук ходить в латвійську школу. Важко, звичайно, тому що всі предмети ідуть на латиській мові. Але ми також учимся online, продовжуємо українське навчання. Важко. Але спасибі вчителям, які йдуть назустріч і розуміють... Дитина учить німецьку, англійську, латиське все, і продовжуємо не забувати свою рідну мову, бо це дуже важливо. Все-таки надіємося на те, що ми повинні повернутися додому, бо такого повітря і таких людей [як удома, в Україні] ніде нема. (респ. категорія 1)

”

Отже, можливість комунікації із частиною місцевого населення без значних мовних труднощів сприяє відкритій моделі інтеграції, за якої українці не замикаються в етнічних анклавах, а формують гнучкі мережі контактів із латишами та земляками. Водночас мігранти активно підтримують зв'язок із батьківщиною через цифрові засоби та навчання дітей в українських школах, що засвідчує прив'язаність до України та готовність до можливого повернення.

2.6. Візія майбутнього та перспективи повернення в Україну

Одна із **центральных дилем для українських мігрантів у Латвії – питання про довготривалі плани на проживання в цій державі**. Вибір життєвої стратегії **залежить від багатьох чинників у країні призначення** – успіху інтеграції, матеріального становища, психологічного та соціального комфорту. Тож навіть після певного періоду проживання в Латвії, українці постають перед вибором – залишитися в ній, переїхати в третю країну чи повернутися в Україну.

Рішення про вторинну міграцію часто має економічну мотивацію, яка ґрунтується на порівнянні соціальних гарантій

та заробітних плат. Певна категорія українців сприймає Латвію за країну обмежених фінансових можливостей, оскільки місцеві доходи часто покривають лише витрати на проживання та харчування. Водночас держави з вищим рівнем економічного розвитку залишаються привабливішими для мігрантів завдяки кращим умовам матеріального забезпечення, незважаючи на суттєво вищу вартість життя.

Ви знаєте, мігрують вони [українці] далі, і особливо це було в перші роки. Вони чотири місяці відбули в нас, поки все отримували, потім вони запитували як краще, чим поїхати, і в Німеччину, і в Польщу, і інші, навіть в Канаду. (респ. категорія 2)

Окрім економічних чинників, **на рішення про подальшу міграцію суттєво впливає соціальний капітал**, зокрема проживання родичів чи знайомих у розвиненіших країнах, що полегшує процес адаптації. Також **вагомими бар'єрами для інтеграції в латвійське суспільство** стають труднощі з вивченням латиської мови, обмежені кар'єрні перспективи та навіть специфічні кліматичні умови.

Хто їде далі, хто їде в Польщу (чогось вони вирішили, що там краще), хтось в Німеччину їде, бо там є друзі, є знайомі, і є якась допомога, і є як далі розвиватися. Деякі кажуть, що клімат не підходить. <.> Є люди, яким дуже важко і мову опанувати, і фінансово дуже важко, бо все і в ціні піднялося. (респ. категорія 1)

Однак на тлі тих, для кого Латвія стала транзитною країною, поступово **формується група українців, які розглядають її як місце довготривалого проживання або остаточної осілості.** До того ж спостереження респондентів щодо міграційної поведінки інших українців демонструє складну картину, яка значно змінилася порівняно з попередніми роками. Якщо раніше переважна більшість мігрантів розглядала своє перебування як тимчасове, то сучасна ситуація вказує на зростання частки осіб, що не планують повертатися в Україну. За оцінками респондентів, **ключову роль у цьому** відіграє не стільки матеріальний чинник чи безпосередньо війна, скільки **глибока соціокультурна трансформація мігрантів**, зумовлена поступовою інтеграцією в нове середовище країни.

Люди, які прожили в Латвії певний час, вивчили мову, культуру, повністю проїнялися цим всім, не повертаються і не будуть повертатися. І з кожним роком, чим довше буде тривати війна, тим більше людей не буде повертатися. І не через те, що в них там немає житла. <...> І не через війну, і не через Україну, а через те, що вони вже тут повністю перейнялися і живуть в новому житті. Вони стали іншими. (респ. категорія 1)

Попри низьку економічну привабливість Латвії (порівняно з частиною інших країн ЄС) багато респондентів **цінують її за фінансову стабільність**, що цілком задовольняє їхні потреби. Цей матеріальний аспект яскраво доповнює **комфортне соціальне середовище**, зокрема гостинність, неконфліктність і толерантність місцевого населення. Завдяки поєднанню соціальної підтримки, фінансової стабільності та доброзичливих

стосунків із місцевими, Латвія поступово перестає сприйматися лише як тимчасовий варіант і стає для багатьох місцем тривалого проживання.

Також важливим чинником для багатьох стає **добробут родини, зокрема успішна інтеграція дітей у місцеве освітнє середовище та доступ до якісних соціальних послуг**. Особливо важливою Латвія є для категорій мігрантів, які виховують дітей з інвалідністю чи особливими освітніми потребами. Надійна інституційна підтримка, доступність реабілітації та впевненість у майбутньому соціальному догляді стають вирішальними аргументами на користь латвійської системи.

Я за свою дитину точно не буду переживати, що якщо щось у мене станеться, хто про неї подбає. Подбають. А в Україні я буду тільки боятися і оглядатися. (респ. категорія 1)

Водночас варто зауважити, що значна частина респондентів висловлює **занепокоєння майбутньою безпековою ситуацією Латвії**. Ці побоювання зумовлені не лише безпосереднім сусідством із РФ, а й потенційним захопленням Сувальського коридору – стратегічно важливої ділянки між Польщею та Литвою, блокування якої може відрізати країни Балтії від сухопутного сполучення з іншими союзниками НАТО. Хоч наразі ці ризики не спонукають респондентів до негайного виїзду, проте створюють певну психологічну готовність покинути країну в майбутньому, якщо загрози стануть реальними.

“ Якщо все буде гаразд і все-таки росія не захоплюватиме Сувальський коридор, то плануємо залишатися у Латвії (респ. категорія 1) ”

“ Таких конкретних планів [виїхати з Латвії] немає, але є дуже великий страх за те, що будуть порушені кордони Латвії, кордони Євросоюзу, і захист, на жаль, від НАТО, або ще відкудись, не прийде. Хочеться зберегти дитину та й самій не дуже хочеться бачити все те, що відбувалося в Україні від початку повномасштабного [вторгнення росіян]. (респ. категорія 2) ”

Рівночасно прагнення повернутися в Україну залишається **сильним емоційним аспектом життя для багатьох українців, незалежно від терміну перебування за кордоном.** Ключовими мотивами є відчуття національної належності, прагнення возз'єднатися з родиною та друзями, а також наявність власного житла. Важливу роль відіграє і бажання бути корисним своїй державі, застосувавши здобутий за кордоном досвід для професійного розвитку.

“ Чого мені особисто не вистачає, то мені хочеться в Харків. Чого? Бо це постійно ліхтарі, яскравість, працюють заклади, в будь-який час ви можете з друзями піти гуляти. А тут у Латвії не вистачає нашого українського менталітету та можливості його розкриття. (респ. категорія 2) ”

Подобається вдома [в Україні]. Вдома в чоловіка є робота. У мене є робота теж, але з урахуванням того, що я маю тут уже навички різних інтеграційних заходів і маю коло спілкування в іншій країні, то це може тільки розширити мої можливості в [конкретній сфері діяльності]. (респ. категорія 1)

Проте це **бажання часто стикається з такими перепонами**, як-от: небезпекою, руйнуванням житла та економічною нестабільністю. Для багатьох рішення повернутися **відкладається до моменту повного припинення бойових дій або закінчення навчання дітей у Латвії**.

Нам, звісно, би хотілося повернутися додому, але ми розуміємо, що поки нікуди. (респ. категорія 1)

Самі можемо хоч завтра поїхати в Україну, але дитину нема бажання везти взагалі. Якщо зупиняться бойові дії будь-які в Україні і буде безпечно, не буде обстрілів, не буде бомбардувань, то ми [повернемось] додому. (респ. категорія 1)

Незважаючи на це, опитані наголошують, що **значна частка українців усе-таки повертається в Україну під час активних бойових дій**. Аналіз відповідей свідчить, що Латвію залишають абсолютно різні за профілем категорії. Часто це жінки, які прагнуть возз'єднання з чоловіками-військовослужбовцями, та особи з проблемами здоров'я, що обирають доступнішу й мовно зрозумілу українську медицину. Складні бар'єри в інтеграції

(мову та соціальну ізоляцію) найважче долають літні люди та сім'ї з підлітками. Окрему групу становлять молодь і кваліфіковані фахівці, які в Україні мають кращі перспективи для самореалізації та роботи за фахом. Доповнюють цей перелік ті, хто повертається через труднощі соціально-побутової адаптації, кліматичний дискомфорт або виснаження від тимчасового статусу.

Це не залежить від жодних характеристик. Чи це старші, чи це молодші, не залежить. Різного віку, різні в сім'ї обставини. У кожного щось своє. (респ. категорія 1)

Сприйняття повернення до України під час війни неоднозначне. Частина опитаних інтерпретує зворотну міграцію як наслідок труднощів інтеграції в Латвії, зокрема мовних бар'єрів і обмежених можливостей працевлаштування. Водночас інші респонденти наголошують, що рішення про міграцію зумовлене передусім моральними та сімейними чинниками і не пов'язане з «невдалою» міграцією.

Більше, напевно, повертаються ті, хто невдало інтегрувалися; ті, хто не знайшли відповідної роботи. (респ. категорія 1)

Ті, хто повертаються, просто хочуть додому. А в деяких там батьки залишилися, або вони на окупованих територіях. Вони [вимушені мігранти] стараються бути трішки ближчими до них. У них це з адаптацією не зв'язано. Тобто вони нормально тут адаптувались. (респ. категорія 1)

Водночас для вимушених мігрантів, які продовжують перебувати за кордоном, **можливість повернення значною мірою визначатиметься наявністю ефективних і доступних механізмів реінтеграції**. Респонденти називали здебільшого ті програми, які гарантували б соціальну й економічну стабільність при поверненні. Найчастіше згадували компенсації та забезпечення житлом, а також сприяння працевлаштуванню. Дехто відзначав і необхідність психологічної підтримки, але основною темою лишалася матеріальна допомога (оренда чи програми із забезпечення житлом) та створення умов для бізнесу й праці.

В першу чергу – за житло компенсацію, тому що в нас його відібрали, ми туди не можемо заїхати. Ну і щоб була стабільна робота і нормальна зарплата, щоб люди поверталися. Тоді, коли все це буде, люди будуть багато повертатися додому. (респ. категорія 1)

Проте частина респондентів скептично поставилася до впливу будь-яких програм, адже **основним фактором є внутрішнє бажання і готовність**. До того ж високий рівень корупції в Україні часто розглядається респондентами як чинник, що стримує або ускладнює рішення повернутися. Натомість вступ України до ЄС, який передбачає дотримання чітких інституційних і правових стандартів, респонденти пов'язують із потенційним покращенням якості життя та зростанням мотивації повертатися на батьківщину.

Програма не може впливати, це в голові кожної людини і в серці. І тому, ви знаєте, придумайте хоч на які програми витратити кошти, це все залежить від людини, від її патріотизму, від її любові до своєї країни. (респ. категорія 2)

Для українців мотивація – це рідний дім повернути, щоб він був збережений. Закони. У нас дуже корупція велика. Це, чим діляться наші українці, щоб оцю корупцію якимось чином знищити, тому що вона зашкалює. (респ. категорія 2)

Вступ України в Євросоюз. І тоді Україна буде мати всі оці вимоги, і соціальне забезпечення, і все це. (респ. категорія 1)

Отже, з плином часу вимушені мігранти дедалі більше «вкорінюються» в латвійському суспільстві, формуючи нові життєві орієнтири, що знижує імовірність повернутися в Україну. Проте емоційні та сімейні мотиви, безпека в Україні, доступ до житла залишаються ключовими факторами для тих, хто розглядає можливість зворотної міграції. Опитані наголошують на труднощах в ухваленні цього рішення.

Загалом перспективи повернення визначає поєднання зовнішніх умов та внутрішньої готовності особи. Це робить міграційні сценарії українців досить мінливими.

РОЗДІЛ 3. ГРОМАДСЬКА САМООРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ЛАТВІЇ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1. Екскурс в історію української громади до 2022 року

Українська діаспора в Латвії **пройшла складний та тривалий шлях до своєї сучасної трансформації**. Ще на початку ХХ ст. її представники розгорнули перші спроби самоорганізації, а вже у третій декаді ХХІ ст. сформували потужний рух волонтерів після повномасштабного вторгнення російського агресора в Україну. Загалом **такий процес, довжиною в понад століття, можна розділити на певні ключові етапи**.

По-перше, **етап зародження**, що тривав від початку ХХ ст. до 1940 року. У цьому часовому проміжку Латвія проголосила незалежність (1918) і розбудовувала власну державність, доки її територію під час ІІ світової війни не анексував СРСР. Згадане сорокаріччя ознаменувалося **організацією українського життя в цій балтійській країні**. Зокрема, 1911 року було засновано перше українське об'єднання «Громада», що функціонувало як структура взаємодопомоги для її членів. Згодом, у 1932-му, було створено «Латвійсько-українське товариство». Воно проводило значну кількість заходів (літературно-музичних вечорів, концертів та вистав), підтримувало тісні зв'язки зі спілками в Україні й Литві¹. Але з настанням російської радянської окупації ці зусилля було зведено нанівець, бо діяльність етнонаціональних товариств заборонили, а їхніх активістів репресували або депортували. Натомість після завершення ІІ світової війни значна частина їх емігрувала в країни Західного світу.

1. Миронюк, О. (2021). Діяльність української громади в Латвії. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки, 32(2), 34. <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/2.5>

У контексті часового існування Латвійської Радянської Соціалістичної Республіки **про громадський активізм українців стверджувати не доводиться** через жорсткі політико-ідеологічні обмеження тогочасного радянського режиму. Це відображало другий етап розвитку громади – **фазу її занепаду**, що тривав від 1940-х років і до розпаду СРСР та відновлення незалежності Латвії (4 травня 1990 року). Той період негативно позначився на національно-культурному розвитку українців, оскільки відсутність шкіл, преси та товариств зумовила зростання русифікації. Особливо в контексті використання української мови серед її носіїв. Це значно ускладнило формування підґрунтя для національного відродження, яке розпочалося згодом.

Наприкінці 1980-х ситуація змінилася на тлі процесів розпаду СРСР. Розпочався третій **етап – відродження**, що тривав до початку XXI ст. та уособлював **тенденцію захисту національної ідентичності крізь призму культурної дипломатії**. Метою відповідних заходів було збереження української мови та традицій в умовах русифікації. Зокрема, у 1988 році починає діяти товариство «Дніпро» у Ризі, яке сфокусувалося на культурницькому напрямі роботи. 1989 року відбулося відкриття Ризької української середньої школи (спочатку як недільної школи, що в 1991 році набула статусу державної) – вона стала не лише освітнім закладом, а й осередком для зібрань і проведення різноманітних подій інших діаспорних спілок українців². Згодом ця ініціатива поширюється на інші регіони Латвії, де місцеві жителі розпочали засновувати свої об'єднання. Одним із прикладів стала реєстрація у 2003 році Центру української культури «Мрія» у Даугавпілсі. Оскільки це місто розташоване в найбільш русифікованому регіоні Латвії, виникнення згаданого осередку

---

2. Миронюк, О. (2021). Діяльність української громади в Латвії. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки, 32(2), 35. <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/2.5>

відіграло важливу роль для українців. Варто також зазначити, що цю ініціативу реалізували завдяки сприянню Посольства України та органів місцевої влади. Схоже починання втілили в життя й у 2004 році, коли у Вентспілсі постала організація «Кобзар»³.

Наступний (четвертий) **етап – структурування**. Він характеризувався **намаганнями консолідувати українську громаду та налагодити її діяльність на системному рівні в межах країни** і тривав від початку до середини другої декади XXI ст. Однак такий пошук «точок єдності» став далеко не простим завданням, оскільки особливості латвійського середовища полягають у тому, що значна частина українців перебуває під впливом проросійських поглядів. Тож тривалий час не вдавалося налагодити, інтегрувати та скоординувати діяльність діаспорних спілок під спільним напрямом розвитку в єдиній структурі. Вони залишалися відносно атомізованими в перших двох десятиліттях XXI ст.

Але все-таки відповідні спроби, здійснені в цей період, увінчалися успіхом, і ситуацію вдалося дещо змінити – послабити дезінтеграційні настрої та поглибити національно-культурні елементи самоідентифікації з українством. Так, у 2005 році було створено «парасолькову» структуру – Об'єднання українських товариств Латвії (ОУТЛ). Воно згуртувало 15 спілок для координації роботи, а також її представлення на міжнародному рівні. 2012 року засновано альтернативний центр впливу – Конгрес українців Латвії (КУЛ), метою якого стала діяльність у сфері національно-культурного розвитку та патріотичного виховання. Досить оперативно організація налагодила співпрацю зі Світовим конгресом українців (СКУ), куди увійшла як крайова одиниця структури⁴.

---

3. Ventspils valstspilsētas pašvaldības dome. (2022). Par deleģēšanas līguma slēgšanu ar biedrību "Ventspils ukraiņu kultūras biedrība "KOBZAR"" (Lēmums Nr. 81). https://www.ventspils.lv/app/uploads/2022/08/81_par-delegesanas-liguma-slegsanu-ar-biedribu-ventspils-ukrainu-kultur-as-biedriba-kobzar.pdf

4. Миронюк, О. (2021). Діяльність української громади в Латвії. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки, 32(2), 36. <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/2.5>

Не завершивши процес власної консолідації, на зламі 2013–2014 років громада українців Латвії остаточно поляризувалася. Лакмусовим папірцем стали події Революції Гідності, російська анексія Криму та початок війни на Донбасі. Відтак діаспора розділилася на два крила – «проукраїнське» та «проросійське» (тих, хто тяжіє до «проросійського світосприйняття»)⁵.

Описаний контекст ознаменував появу п'ятого **етапу – розколу**, що тривав до вторгнення російських військ в Україну у 2022 році. **Специфічною ознакою** періоду **була кульмінація внутрішнього конфлікту серед представників діаспори, а отже – початок очищення від проросійських елементів**. З ініціативи Посольства України в Латвії головам спілок пропонувалося підписати листа із засудженням рф як держави-агресора. Це послугувало своєрідною «перевіркою», оскільки відмова або нейтралітет у згаданому питанні фактично усували від участі в проукраїнській діяльності організацію, що не обрала чіткої позиції на захист незалежності й суверенітету України. Водночас виникла ситуація, коли лідерство в українській громаді перейшло від Об'єднання українських товариств Латвії, яке дедалі регулярніше піддавалося критиці за надмірну пасивність у різних політичних аспектах (врешті-решт, у 2021 році ОУТЛ було виключено зі складу СКУ⁶), до Конгресу українців Латвії і груп волонтерів. Останні, до того ж, мали вже свої організації або розпочали процес їхньої офіційної реєстрації.

Події в Україні від 2014 року вплинули не лише на появу волонтерських організацій, а й на особливості напрямів їхньої діяльності. Зокрема, **профіль роботи вже чинних спілок трансформувався з культурного на військовий** – той, що

---

5. Там само.

6. Локальна історія. (2021, Березень 15). Світовий конгрес українців виключив зі свого складу Об'єднання українських товариств Латвії. <https://localhistory.org.ua/news/svitovii-kongres-ukrayintsiv-vikliuchiv-zi-svogo-skladu-obiednannia-ukrayinskikh-tovaristv-latviyi/>

стосувався гуманітарного, логістичного, медичного та політичного аспектів допомоги Україні та українцям у Латвії, які вимушено покинули Батьківщину. Спілки, що тільки-но з'являлися, відразу **позиціонувалися** як феномен «мілітаризованого волонтерства»⁷.

Тоді розпочався шостий **етап – консолідації**. Він окреслив **процеси згуртування проукраїнських об'єднань Латвії навколо згаданих раніше напрямів діяльності**. Хронологічно, станом на кінець 2025 року, ця фаза триває досі. Її найактивніша частина розпочинається від подій кінця лютого 2022 року.

Особливу роль в окреслених процесах відіграла Конфедерація об'єднань українців Латвії «ВІЧЕ». Хоч із погляду офіційної реєстрації товариство з'явилося лише перед повномасштабною війною, його інституційний фундамент закладали значно раніше. До складу спільноти увійшли організації, що вже тривалий період функціонували, як-от: товариство «Джерело» в Єлгаві, молодіжне товариство «Вектор Європа» у Ризі, Центр молоді та дітей у Ризі тощо⁸. Ця консолідація засвідчила, що «старі» діаспорні структури можуть успішно переформатувати діяльність та інтегруватися в нові процеси. На відміну від традиційних культурних товариств, управлінське ядро «ВІЧЕ» ще до початку російської агресії спеціалізувалося на кризовому реагуванні. Таке діяльнісне підґрунтя дало змогу від перших днів великої війни стати головним

---

7. Діяльність цих громадських організацій постійно висвітлюють у латвійських медіа. Для ілюстрації див. тут: 1) Jelgavas valstspilsētas pašvaldība. (2022, Квітень 13). Turpinās atbalsta sniegšana sadraudzības pilsētas Ivanofrankivskas iedzīvotājiem. Jelgava.lv. <https://www.jelgava.lv/jaunumi/turpinas-atbalsta-sniegsana-sadraudzibas-pilsetas-ivanofrankivskas-iedzivotajiem/>; 2) Jelgavas Vēstnesis. (2014, Липень 26). Lūdz palīdzēt Jelgavas sadraudzības pilsētas Ukrainā bērniem. Jelgava.lv. <https://www.jelgava.lv/jelgavas-vestnesis-arhivs/ludz-palidzet-jelgavas-sadraudzibas-pilsetas-ukraina-berniem/>; 3) LETA. (2023, Червень 13). No Rīgas uz Ukrainu dosies vēl viens humanais konvojs. NRA. <https://nra.lv/latvija/417806-no-rigas-uz-ukrainu-dosies-vel-viens-humanais-konvojs.htm>; 4) LETA. (2023, Грудень 6). No Jelgavas uz Ukrainu devies konvojs ar ziedotām precēm. ReTV. <https://retv.lv/sabiedriba/no-jelgavas-uz-ukrainu-devies-konvojs-ar-ziedotam-precem/>; 5) NRA. (2023, Люти1 23). Ukrainas atbalstam saziedoti 38 miljoni eiro; kā nauda tikusi izlietota? NRA. <https://nra.lv/latvija/406646-ukrainas-atbalstam-saziedoti-38-miljoni-eiro-ka-nauda-tikusi-izlietota.htm>

8. Укрінформ. (2022, Лютий 11). У Латвії зареєстрували нову організацію української діаспори. <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3402009-u-latvii-zareestruvali-novu-organizaciju-ukrainskoi-diaspori.html>

осередком у наданні допомоги – українцям і в Латвії, і в Україні.

Загалом зміна балансу сил у проукраїнському русі Латвії після лютого 2022 року стала зразком інституційної еволюції в контексті «тиску кризи». Конгрес українців Латвії як традиційна «парасолькова» структура, являв собою функцію носія історичної пам'яті для діаспори українців. Натомість Конфедерація «ВІЧЕ» заповнила нішу кризового менеджменту. Лідерство перейшло від тих, хто репрезентує громаду, до тих, хто нею оперує в режимі реального часу. Фактично «ВІЧЕ» здобуло суб'єктність через свою ефективність у співпраці з Латвійською державою та донорами.

Водночас трансформація української громади в Латвії демонструє її еволюцію від осередків збереження культури до впливового суб'єкта політичної адвокації. Події 2014 та 2022 років стали дієвим фактором ідеологічного «очищення», коли деструктивні проросійські впливи зійшли на маргінес та патріотичні сили консолідувалися. Цей етап дав змогу організаціям переформатувати свій досвід у системне волонтерство. Тому ефективна відповідь діаспори на російське повномасштабне вторгнення в Україну була не спонтанним явищем, а результатом успішної інтеграції інституційних ресурсів «старих» спілок у нові кризові формати.

3.2. Сучасні умови для розвитку громадського активізму

Аналіз даних, отриманих що від представників української діаспори, що від вимушених мігрантів, дає змогу схарактеризувати **середовище для громадського активізму в Латвії як сприятливе та відкрите**. Однак водночас і як **таке, що вимагає високої активності й адаптації до проєктної моделі функціонування організацій**. Для детальнішого розуміння особливостей розвитку

неурядового сектору варто розглянути питання комплексно, фокусуючи увагу на інституційних, політичних та фінансових аспектах, що поставали перед «старими» та «новоствореними» організаціями. Загалом становлення громадських об'єднань українців у Латвії відбувалося в контексті державної політики підтримки національних меншин, що розпочалася у 1990-х роках паралельно з розвитком інших спільнот – польських, єврейських, литовських, німецьких зокрема.

Усі респонденти одностайно відзначають **відсутність бюрократичних перепон** для заснування громадських організацій. У Латвії створено зрозумілий механізм для легалізації громадських ініціатив. Це, з одного боку, підтверджують слова представників діаспори, які вже працюють у секторі тривалий період.

Бар'єрів немає. Ви знаєте, навіть допомагають, щоб створити. І для цього є всі умови. Тільки все залежить від активності людей. (респ. категорія 2)

Із другого боку, подібну думку доповнюють висловлювання мігрантів, які перебувають у країні значно менше часу. Вони наголосили **на важливості ініціативи як чинника громадотворення**.

Таких перешкод немає. В деяких людей є тільки лень або невпевненість в собі. Тут працює правило: відкриваються ті двері, в які стукають. (респ. категорія 2)

Водночас технічний аспект реєстрації організацій в опитаних також не викликає труднощів. Зокрема, вони описують процес як швидкий та зрозумілий.

Доволі проста процедура. Треба мати більше, ніж шість чоловік, щоб відкрити організацію за один-два дні <...>. І можна починати працювати. (респ. категорія 2)

Хоча респонденти відзначали, що **державна мова Латвії і надалі залишається бар'єром**, який ускладнює процес заснування неурядових організацій (НУО), проте це не спричинює зупинку реалізації тієї чи іншої ініціативи. У цій справі позитивно впливають відкритість місцевого населення та його готовність допомогти з оформленням документів.

Того, що перешкоджає, мабуть, взагалі немає. Можливо, лише мова. Тому що тобі треба заповнити документи. <...> Але так як латиші дуже відкриті, то завжди можна знайти людину, що допоможе в цьому <...>. Латвійська громада і країна хочуть, щоб українці діяли <...>. Тому всі, хто має бажання, мають можливість відкрити громадську організацію і працювати. (респ. категорія 2)

Спираючись на відповіді опитаних, можемо констатувати, що ключовою в латвійській моделі громадотворення стала **роль органів місцевого самоврядування**, які забезпечили належні умови для функціонування громадських організацій. На відміну від центральних органів влади і дипломатичних установ, саме

муніципалітети надавали критично важливі ресурси. Місцева влада стала гарантом стабільності для українських осередків у Латвії і досі ним залишається, і надалі надаючи значну майнову допомогу організаціям. Крім того, опитані зауважували, що отримувати фінансування на локальному рівні простіше, ніж на загальнодержавному.

Практично [фінансує] місцеве самоврядування. <.> Є бюджет та виділені кошти на заходи. Якщо пишемо проєкти [на напрями], які пропонують, тоді фінансування йде через них. Дуже важко залучити меценатів. (респ. категорія 2)

Важливим етапом розвитку спільноти українців Латвії була **трансформація** їхніх **взаємин із дипломатичним корпусом**. Основоположним суб'єктом цих змін стало Посольство України, чия діяльність перейшла від формального представництва до активного формування проукраїнського ціннісного ядра в діаспорі. Частина опитаних відзначила, що саме Посольство мало фундаментальне значення в перетворенні української громади на патріотичну силу. Процес розпочався ще до російського вторгнення у 2022 році завдяки позиції тодішнього посла Олександра Міщенка.

Дипломатична установа ініціювала процес політичної самоідентифікації організацій, вимагаючи від голів спілок підписати листи із засудженням рф як держави-агресора.

Не ділити, а перевіряти наші спілки. <.> Кожен голова об'єднання повинен був підписати листа з осудженням росії як країни-агресора. Деякі організації його підписали, а інші – ні. Тоді розкололась громада. (респ. категорія 2)

Цей момент став переломним, призвівши до фактичного розколу діаспори на табори: проукраїнський та проросійський. Посольство чітко артикулювало, що об'єднання, які не підтримали відповідний лист і не перестали святкувати радянські свята й поширювати російські наративи, не можуть і не будуть уважатися українськими. Результатом цієї політики стало створення «ВІЧЕ» як конфедерації, що згуртувала винятково патріотично налаштовані сили.

Посольство сприяло, щоб Конфедерація стала головним представницьким органом українців у Латвії, який координуватиме заходи спілок і взаємодіятиме із владою на найвищому рівні. Завдяки такому партнерству активісти мали змогу брати участь у щорічних зустрічах із Президентом Латвії, щоб обговорювати потреби діаспори та вимушених мігрантів з України.

Водночас респонденти описують Посольство як інституцію, якій притаманні контрольні функції та суворі вимогливість. Адже воно не лише стимулювало згуртування спілок, а й здійснювало моніторинг їхньої діяльності. Це спричинювало дискусії та напругу і вплинуло на ставлення частини респондентів, які наголошували на браку належної допомоги від дипломатичних структур. Але така оцінка не властива більшості.

Дехто з респондентів, що правда, наголосив на необхідності створити єдиний орган, який опікувався б координацією діяльності всіх українських громадських організацій у Латвії. Водночас – попри те, що за сприяння Посольства України представницьку функцію від громади українців делегували Конфедерації «ВІЧЕ» – опитані переконані: саме дипломатична установа має виконувати координаційну та репрезентативну функції. На думку учасників дослідження, реалізація такої місії зусиллями Посольства дало б змогу ефективніше синхронізувати діяльність різних інституцій та мінімізувати ризики деструктивних впливів.

“ Я завжди казала, кажу і казатиму, що координатором роботи громад повинно бути Посольство. Люди, які відповідають там за культуру. <..> Добре було б, щоб заплановані заходи подавали [до Посольства], аби вони не збігалися [в часі] і ми могли поїхати один до одного. Щоб спільні заходи великі організовували <..>. І [щоб Посольство] слідкувало за діяльністю [українських організацій]. Якщо когось тягне не в той бік, то своєчасно зреагувати, аби дії одного об'єднання не зробили так, щоб усі пересварилися. (респ. категорія 2)

”

Незважаючи на простий адміністративний механізм реєстрації, **фінансова стабільність залишається головним викликом** для громадських організацій. Вони функціонують в умовах жорсткої «проектної діяльності», де існування залежить від здатності постійно подавати грантові заявки.

“ **Організація функціонує суто на проектах. Заздалегідь знаємо, які проекти є, і їх пишемо. Деякі з них проходимо, деякі – ні. Переважно ми виграємо.** (респ. категорія 2)

”

Такій діяльності властиві періоди роботи високої інтенсивності, коли кількісно та якісно необхідно створювати проектні пропозиції, забезпечуючи регулярне подання їх в умовах щільного графіку доступних конкурсів. Водночас членство Латвії в Європейському Союзі відкрило доступ до фондів у Європі, що було важливою передумовою успішного функціонування для активних НУО. У підсумку – стабільного фінансування майже немає. Організації функціонують завдяки виграним грантам. Тому фінансове питання досі залишається «болючим» і спонукає активістів шукати спонсорів.

Організація тримається на спонсорах, яких ми самі знаходимо. Не нас шукають, а ми самі це робимо.
(респ. категорія 2)

Події повномасштабного російського вторгнення в Україну стали каталізатором змін у відносинах між державою Латвія та українськими НУО. Влада перейшла від нейтральної позиції на засадах толерантності до активного сприяння інтеграції новоприбулих українців. Тобто відбулася якісна зміна у підходах до взаємодії.

Так, [війна] вплинула. Особливо на підтримку від державної влади, оскільки вона зрозуміла, що потрібно допомогти українцям в їхній інтеграції. Тому підтримка від держави стала більшою, об'ємнішою, якіснішою та спрямованішою на потреби для українців у Латвії. (респ. категорія 2)

Якщо раніше активність зосереджувалася у великих містах, то за останній період українські осередки з'явилися й у менших населених пунктах Латвії, як-от у Лімбажі, Кекаві та Резекне. Це стало свідченням широкого масштабування українських організацій. Крім того, чинником, що сприяв веденню помітної громадської діяльності, було те, що українці отримали рівноцінні з громадянами Латвії права у сферах медицини та бізнесу. Однак такий **активізм під час війни зумовив появу певних ризиків**, пов'язаних із соціально-політичним контекстом, де значна частина населення зазнає впливу російського інформаційного поля. Українці мають справу з провокаціями та погрозами на власну адресу. Безперечно, це чинить психологічний тиск на лідерів спільнот.

“ Після вторгнення у 2022 році змінилася діяльність організацій, навіть дуже. У нас в Латвії 40 % російськомовних. Це перша країна, де тяжко працювати, тому що ти не знаєш, звідки і «хто» на тебе чекає. Дуже багато погроз було на мою адресу. (респ. категорія 2) ”

Отже, умови для розвитку громадського активізму українців у Латвії поєднують легкість процедури реєстрації з фінансовою нестабільністю та повною залежністю від грантової діяльності. У цій системі головною ресурсною опорою для організацій стали органи місцевого самоврядування, а повномасштабне російське вторгнення в Україну утвердило за активістами статус стратегічних партнерів Латвійської держави щодо питань інтеграції. Ключовим фактором змін стала нова позиція Посольства України, яке перейшло до активної політичної перевірки громад. Це дало змогу відсіяти проросійські елементи та згуртувати патріотичні сили. Водночас питання ефективної взаємодії досі залишається актуальним: активісти висловлюють запит на посилення координаційної ролі дипломатичної установи, вбачаючи в цьому запоруку єдності та уникнення внутрішніх конфліктів.

3.3. Діяльність громадських організацій українців після російського повномасштабного вторгнення в Україну

Початок повномасштабного російського вторгнення в Україну каталізував незворотні зміни для українського громадського сектору Латвії. Якщо до 24 лютого 2022 року представники діаспори та їхні організації у власній діяльності фокусувалися переважно на збереженні національно-культурних традицій, то з

початком великої війни неурядовий сектор переживав докорінні трансформації – якісні та кількісні. Як зазначають респонденти, **війна повністю змінила діяльність об'єднань українців.**

Якби не повномасштабне вторгнення, то цього, може, не сталося б. (респ. категорія 2)

Це сприяло тому, що вимушені мігранти та представники діаспори почали гуртуватися задля мобілізації зусиль і створення нових або переорієнтацію вже дійсних осередків – штабів гуманітарної допомоги, освітніх закладів і центрів інформаційно-правових послуг.

Загалом **діяльність українських громадських організацій сконцентрувалася довкола декількох векторів**, що відповідали нагальним потребам воєнного часу. Ними, зокрема, стали гуманітарний, освітній та національно-культурний напрями, що охопили широкий спектр роботи.

Як почалася повномасштабна війна, то у нас стало більше роботи. І по сьогоднішній день ми працюємо для того, щоб швидше зібрати та виїхати з допомогою до України. (респ. категорія 2)

Гуманітарний вектор. Допомога Збройним Силам України, цивільним та українським вимушеним мігрантам у Латвії стала пріоритетом. Організації взяли на себе функції логістичних вузлів, регулярно відправляючи конвої з медичним обладнанням, транспортом і спецзасобами. Співпраця з великими фондами та пряма взаємодія зі структурами в Україні стала нормою. По

суті, цей процес був безперервним і, станом на кінець 2025 року, триває надалі. Тому напрям став не лише благодійністю, а й професійною волонтерською діяльністю, де кожна закупівля фінансово та документально контролювалася задля дотримання повної прозорості перед спонсорами та меценатами.

Освітній вектор. Діяльність у цьому напрямі активізувалася завдяки запиту батьків (насамперед матерів), зацікавлених у тому, щоб діти не втрачали зв'язку з Батьківщиною. Для цього організації поживали роботу українських суботніх і недільних шкіл щодо прийняття нових учнів, а також регулярно проводили освітні табори.

Функціонували й ресурсні центри, де відбувалися заняття з емоційної рівноваги та інтелектуального розвитку дітей. Ці осередки стали місцем плекання національної ідентичності, де через мову та традиції зміцнювали відчуття належності до українського народу. Також спілки тісно взаємодіяли з місцевими органами влади та державними інституціями, сприяючи інтеграції новоприбулих до латвійського суспільства. Тобто спілки виконували функцію своєрідних «мостів», допомагаючи новоприбулим адаптуватися до іншого середовища та зберегти ціннісну й культурну самобутність.

Національно-культурний вектор. Культурна дипломатія еволюціонувала від формату дозвілля до інструмента публічної адвокації України в латвійському соціумі та поширення правди про російську агресію. Різноманітні заходи проводили не лише задля збереження національних традицій, а й заради мобілізації ресурсів на допомогу фронту, репрезентації українства, трансформації громадянської ідентичності молоді та постійного нагадування в тамтешньому інфопросторі про російсько-українську війну.

Крім того, культуру перестали сприймати нейтральною, оскільки в латвійському контексті належність до українських організацій перетворилася на маркер національно-політичного вибору та відмови від російської радянської спадщини. У такий спосіб напрям виконував подвійну функцію – був чинником консолідації громади й інструментом боротьби проти дезінформації та ворожих цінностей.

Дуже вплинула війна. Деякі організації кажуть: «Ми культурна організація. Ми культура без війни». На що я відповідаю: «Коли війна, то культура і політика – все змішується. Немає нейтральної території. Якщо ти ні за кого, то ти за москалів».
(респ. категорія 2)

Попри спільний юридичний статус некомерційних організацій та схожі умови розвитку в Латвії, модель управління українськими спілками **спиралася на харизму та ентузіазм лідерів**, а не на розгалужений бюрократичний апарат. Тому вона не стала прикладом класичної демократії, натомість що далі, то більше трималася на персональному лідерстві. Втім, траплялися поодинокі випадки, коли організаціям було властиве колегіальне урядування. Більшість організацій мали компактне керівне ядро у складі трьох-п'яťох осіб, де кожен відповідав за окрему ділянку. Їхня модель тяжіла до малих мобільних команд, здатних на швидкі рішення в умовах кризи. Особливу роль водночас відводили керівникам.

*У нас в правлінні п'ять персон: я як голова громади <...> з правом підпису і чотири члени правління. Кожен із них відповідає конкретно за якусь діяльність. Тобто є розподілення функцій.
(респ. категорія 2)*

Однак **поряд із лідероцентричними моделями існувала й форма децентралізованого колективного управління.** Їй притаманний чіткий акцент на розподілі професійних компетенцій. Такий підхід став властивим для організацій, де обсяг завдань перевищував можливості однієї особи. І тому, попри наявність посади голови, керівництво здійснюють колегіально члени правління, кожен з яких керує автономним напрямом.

В [назва організації] і [назва організації] є правління. Наразі в [назва організації] це троє людей, а в [назва організації] – це п'ять людей. І кожна людина відповідає за певну діяльність. У неї свій напрямок (респ. категорія 2)

Методи управління – залежно від тієї чи іншої організації – могли варіюватися, проте їх завжди спрямовували на досягнення високих результатів. Додатково важливу роль відіграла мала чисельність команди, що посилювало значення лідера в діяльності певної спілки. Це вплинуло на виокремлення двох стилів лідерства.

Деякі очільники об'єднань українців практикують чітке визначення завдань. **У кризових ситуаціях демократичні форми ухвалення рішень поступаються місцем прямим наказам.** Тому існує механізм швидкої ротації неефективних керівників у

контексті функціонування структури «парасолькових» об'єднань, аби оперативно змінювати ситуацію. Наявність цієї ознаки засвідчила, наскільки класичні НУО можуть трансформуватися в умовах воєнних реалій. Такий директивний стиль поєднав жорстку вертикаль з ефективною реалізацією швидких мобілізаційних завдань.

У мене є людина – заступник. Інший помічник працює більше по спонсорах, фірмах, містах, мерах. Я даю завдання організаціям. Потім очікую на звіт. Якщо вони не справляються, можу приїхати, зібрати збори та попросити змінити [їхню] голову. Якщо відкрита організація, то голови повинні працювати. Якщо не хочуть чи не вміють, тоді треба поступитися місцем іншому, який бажає це робити. (респ. категорія 2)

Частина лідерів підпадає під опис людей з високим рівнем енергії, які здатні на самопожертву заради ідеї. **Стиль їхнього керівництва ґрунтується на особистому прикладі, коли очільник виконує найбільший обсяг роботи.** Досить часто, зважаючи на дефіцит людських кадрів, голови працюють на межі власних можливостей та завдяки внутрішній мотивації. З функціонального погляду «управлінське ядро» фактично звужується до однієї особи, а це створює ризики вигорання та зупинки діяльності в разі відходу лідера.

Моя роль керівника, як завжди, створити план роботи надалі. <...> Я працюю не за кошти, а за ентузіазм. Тому на мені плани роботи, якісь поїздки, концерти і вся основна діяльність. (респ. категорія 2)

Загалом **обидва стилі лідерства**, незважаючи на певні відмінності, доволі схожі, бо **спираються на персоналізовану модель управління**, де спроможність організацій здебільшого залежить від волі та ресурсу однієї особи. Ключова різниця полягає в інструментах впливу, де в першому випадку ставку зроблено на контролі та адміністративній вертикалі, а в другому – на особистій відповідальності лідера та його мотивації, що компенсує прогалини (дефіцит активістів або відсутність певних навичок) своєю працездатністю.

Залучення нових членів відбувається переважно через особисті контакти, а не соцмережі. Це стало своєрідним парадоксом, коли в контексті сьогодення переважають старі механізми комунікативної взаємодії. Пояснити дієвість таких методів можна з огляду на проблему старіння членів громади, закономірно менш інтегрованих у сучасний інформаційний простір. Тому звичніші для минулої епохи канали комунікації та особисті зв'язки залишаються визначальним фактором для ефективного залучення новачків.

Залучення відбувається на рівні культурного центру. Задіємо до суспільних подій та заходів – теж через особисті контакти. Коли публікуємо оголошення, то люди не сильно реагують – гортають, як ніби нічого не побачили. Натомість, коли через особистий контакт, то двері відчиняються. Статистика така. (респ. категорія 2)

Окрім того, **в організаціях спостерігаємо явище «гібридного членства»**, коли поряд із «офіційними» членами в роботі спілки беруть участь ситуативні симпатки. Тобто межа між формальними

учасниками та волонтерами розмита, тому доволі часто команда активістів кількісно не збігається зі списком офіційних членів об'єднань. Це дає змогу залучати професіоналів, які не хочуть обтяжуватися бюрократичними зобов'язаннями, однак готові працювати над конкретними проектами.

Головний – це керівник. Також є правління в складі трьох осіб, після яких йде повний склад спільноти. Зараз в організації <...> близько сотні офіційних членів. <...> Тих, котрі постійно навідуються, є близько сорока осіб <...>. Є «неофіційні» люди, які не вбачають сенсу в формальній фіксації членства, проте вони також є в спільноті. Їх можна назвати членами так само. (респ. категорія 2)

Проблема фінансування досі залишається однією з найгостріших у діяльності українських НУО у Латвії. У більшості випадків їхня **економічна модель нестабільна і спирається на так зване «проектне виживання»**. Інакше кажучи, залежить від безперервного написання грантових заявок і – збір коштів (fundraising). Тож можна стверджувати про вразливість до зовнішніх джерел фінансування, коли функціонування спілок зосереджується на форматі роботи «від конкурсу до конкурсу». Така опція стала основною, тому товариства працюють у режимі постійного відстеження можливостей для подання заявок. Це вплинуло на стиль роботи об'єднань, оскільки вони стали обмежені в здатності планувати діяльність на довгу перспективу.

Все спочатку залежало тільки від активності самих людей. Бо хто бажав створити якесь товариство, то міг це зробити. А умови були дуже гарні. Особливо, коли функціонувало Міністерство інтеграції, ми мали можливість писати проекти майже кожен місяць. (респ. категорія 2)

Водночас респонденти зауважували, що **варіантів доступу до ресурсів, більшість з яких зосереджено в загальноєвропейських фондах, удосталь.** Адміністрування цих коштів (внутрішній розподіл та управління) здійснює сама Латвійська держава.

Існує багато шансів та можливостей отримати фінансування для організацій українців. Це загальноєвропейські проекти, що виділяються на фінансування держав [Європи]. Держава всередині себе розподіляє фінансування по проектах, які були подані українськими організаціями. Можливість така є. (респ. категорія 2)

Крім держави, надійним партнером для українських осередків були органи місцевого самоврядування, які надавали приміщення та покривали базові витрати.

Нам допомагали органи місцевого самоврядування. Завдяки тому, що ми пишемо проекти. Були в нас європроекти, які повністю [фінансово покрили] ремонт приміщення, де ми знаходимося. Спочатку міська рада виділила кошти на оплату оренди, а згодом - дозволила приміщенням користуватися безкоштовно. І до сьогодні, ось уже скоро десять років, ми знаходимося в цьому приміщенні. (респ. категорія 2)

Опитані наголосили на відсутності фінансової підтримки від українських дипломатичних структур у Латвії. Саме тому організації активно застосовують моделі благодійності і співпрацю з великими фондами.

Це спонсори і благодійні збори, які розміщуємо на загальнодержавних сайтах <..>. Це більше юридичні особи, іноді державні установи та благодійні фонди. Постійних спонсорів дуже мало: більше одно-, дво- або триразове фінансування за потреби. (респ. категорія 2)

У підсумку можемо констатувати, що повномасштабне російське вторгнення в Україну стало каталізатором значних змін у специфіці громадського активізму латвійських українців, трансформувавши його функціональний профіль із культурно-просвітницького на багатовекторний. Діяльність організацій сконцентрувалася довкола трьох стратегічних напрямів: гуманітарного (професійне волонтерство та логістика допомоги фронту), освітнього (інституційна підтримка ідентичності й інтеграція новоприбулих) та національно-культурного (публічна адвокація та протидія ворожій пропаганді).

Водночас, за даними дослідження, управлінській моделі згаданих спілок властиве домінування персоналізованого лідерства та компактного керівного ядра, що забезпечує мобільність в ухваленні рішень під час кризи. Натомість фінансова ситуація дотепер залишається вразливим місцем аналізованих об'єднань – насамперед через їхню залежність від формату «проектного виживання». Тож ключовими джерелами ресурсного забезпечення для спілок залишаються європейські

фонди та органи місцевого самоврядування. Це створює умови, необхідні для повноцінного розвитку організацій.

3.4. Активізм і залученість українських вимушених мігрантів до громадської діяльності

Отримані дані дослідження доводять **нерівномірну** та **селективну залученість** новоприбулих вимушених мігрантів до громадського життя української спільноти в Латвії.

Бажання у вимушених мігрантів такого дуже яскравого немає, це ускладнює реалізацію багатьох проєктів. Адже люди є люди, живуть своє життя. Є такі, що допомагають, є такі, що не допомагають. В мене ставлення таке: якщо українець сюди мігрував і нічого не робить для України, ніяк не допомагає, то це на його совісті. Ми не можемо примусити їх бути відповідальними громадянами своєї країни. (респ. категорія 2)

Здебільшого представники українських осередків, передусім ті, хто заснував організації до початку повномасштабного вторгнення, відзначають **загальну пасивність новоприбулих мігрантів**.

Якщо чесно, то хотілося б, щоб вони [вимушені мігранти] були більш активні, більше долучалися до заходів, більше про себе давали знати. Наші люди пасивні в цьому плані. <..> Їх дуже важко витягувати. Навіть субота-неділя проводимо заходи, і то вони свій відпочинок вважають важливішим. (респ. категорія 2)

Як показують результати проведеного дослідження, **активність** утікачів від війни **значною мірою залежить від** їхнього **віку, регіону проживання, специфіки особистості (ціннісних характеристик) та стадії адаптації**. Зокрема, респонденти зазначають, що особливо низькою є участь **молоді та осіб працездатного віку**, що в майбутньому може негативно позначитися на подальшому розвитку української громади.

Молодь дуже тяжко [залучати]. Зараз я стараюся більше, щоб долучалися молоді. В основному у нас йде з 40-ка років, візьмемо так, і далі. Це дуже погано. Хочеться, щоб долучилися молодші, щоб громада не старіла. (респ. категорія 2)

У контексті залучення до громадського активізму **за регіонами** дехто з респондентів спостерігає більшу згуртованість у невеличких містах, ніж у великих центрах.

Невеличкі міста активні. Наприклад, Кокнесе. Там десь приблизно 200 українців і вони всі гуртуються, вони такі активні. А наприклад, Даугавпілс, то це друге по величині місто у Латвії, і українці, які тимчасово тут проживають, я б сказала, зовсім неактивні. Тому що до нас в товариство за цей час прийшло десь п'ятеро осіб, не більше, які спілкуються, цікавляться, беруть активну участь. (респ. категорія 2)

Водночас частина респондентів не вбачає великої проблеми в тому, що не всі українці долучаються до громадської діяльності, адже, на думку опитаних, у будь-якому суспільстві існує певна група людей, яка через низьку обізнаність, слабе відчуття особистої відповідальності й **недостатньо сформовані громадянські цінності** загалом не схильна до такої участі.

Якщо вони «ждуни» або якщо вони інтелектуально не розвинені, люди без вищої освіти, які просто живуть, просто існують, в них немає вимог до рівня життя, до комфорту, до розвитку. Є ж такі люди. Нам без них також в суспільстві було б дуже сумно, оскільки це маси, і ці маси не прагнуть розвитку, вони просто існують, їм не цікаво нічого, окрім випити горілки, сидіти дивитися телевізор, нічого не робити, спілкуватися зі своїм маленьким колом. Тому вони не залучені, їх важко залучити. (респ. категорія 2)

Крім того, респонденти вказують на те, що з плином часу вимушеним мігрантам, які поступово адаптуються в Латвії та забувають про війну в Україні і свою національну ідентичність, властиве **згасання рівня громадського активізму**.

Активізм новоприбулих вважаю недостатнім. І якщо спершу була трішечки більша активність українців, то зараз вона стихла. От що я дуже часто думаю: ми приїхали у Латвію 11 років тому і в нас є усвідомлення, що ми українці, а цей потік українців у Латвії дуже швидко забуває про це. (респ. категорія 2)

Думаю, що недостатня активність. Нікого нічого не цікавить. Навіть я знаю, що є родичі, які воюють. І українці вже осіли тут і їх не цікавить. Їм тут добре, їх тут прийняли, вони тут працюють. Те, що зараз іде війна в Україні, вони про це вже забули. І не збираються ні допомагати, ні донатити. Вони вже трохи забули, звідки вони прийшли, і яке горе у нас в Україні. (респ. категорія 2)

Водночас існує група **мотивованих мігрантів**, які швидко інтегруються в громаду та стають активними учасниками або навіть ініціаторами громадських процесів. Часто це особи з попереднім громадським досвідом, висококваліфіковані або з явно вираженою українською культурною ідентичністю.

Є категорія людей, приблизно від 45 до 65 років. Серед них є активісти, котрим цікаво щось. Це люди такі інтелігентні, їм цікаво знати історію Латвії, їм цікаво відвідати якісь заходи. Серед них в основному вчителі, медики. (респ. категорія 2)

Я просто допомагала. З 23-го року просто спілкувалася, допомагала. Але в 25-му році, з весни, місцеві наші українські дівчата кажуть: «Давайте якось оформимось». Тому на даний час ми в процесі оформлення своєї спільноти. (респ. категорія 1)

Проведене дослідження також дає змогу виокремити кілька **ключових факторів, які мотивують українських вимушених**

мігрантів залучатися до громадської діяльності, та навпаки – чинники, що стають бар'єрами для такої активності.

Серед **мотиваційних чинників** окреслюємо такі:

- сприйняття української громади як простору емоційного відновлення та символічного «дому», місця психологічної підтримки, де можна знайти однодумців, друзів і будувати нові соціальні зв'язки, особливо для дітей та вразливих груп (пенсіонерів, осіб з інвалідністю);

Діти звикли до України. Діти звикли до друзів. <..> Колись вони сиділи і плакали, що хочуть додому, бо вони там звикли, там їхні друзі. І коли вони прийшли до нас в осередок, то вони познайомились з такими же українцями, як вони, і почали разом проводити час. <..> У них в українській громаді друга Україна відкривається. (респ. категорія 2)

Багато пенсіонерів вимушених мігрантів беруть участь в основному через те, що вони безробітні, вони отримують пенсію, їм допомагають їхні діти, і їм, аби не сидіти без діла, аби відчувати себе потрібними, вони залучені до української громади. (респ. категорія 2)

- прагнення зберігати національно-культурну ідентичність, зокрема спілкуватися українською мовою, співати українські пісні, займатися українськими ремеслами;

“
Ті, хто бажають повернутися додому, вони хочуть підтримувати свою національну ідентичність, тому звертаються до українських організацій, аби спілкуватися українською мовою і дотримуватися українських традицій таким великим колом людей.
(респ. категорія 2)
”

- бажання долучитися до культурної дипломатії та відчуття гордості під час презентації культурних надбань України;

“
Ми співали саме наші, українські пісні. У нас були дуже гарні костюми – вишиванки з калиною, спідниці. З цим колективом я почала їздити містами Латвії, брати участь у фестивалях. Пам’ятаю виступ у Лієпаї, у великій залі, де зазвичай співають відомі зірки. Ми там виконували «Ой у лузі червона калина». Коли співали українською, нас майже ніхто не розумів, а коли заспівали латиською – увесь зал підвівся і почав аплодувати. Це було боляче і водночас дуже зворушливо – відчувати, що нас приймають і люблять.
(респ. категорія 1)
”

- бажання бути корисними та допомагати Батьківщині, Збройним силам України, бути залученим до волонтерської та благодійної діяльності, що наближає перемогу у війні проти російських окупантів;

“
Бувають різні заходи: влітку рідше, а взимку частіше, запрошують українців, організовують події, де плетуть сітки, роблять окопні свічки, беруть участь у спільних програмах. Усе це – саме для допомоги Україні <.> Щоб швидше закінчилась війна і саме наша перемога була. Щоб люди на фронті не гинули. (респ. категорія 1)
”

З-поміж **факторів, що перешкоджають активізму,** виокремлюємо такі:

- брак часу, що зумовлений пріоритетністю розв'язувати проблеми інтеграції, насамперед із працевлаштуванням, вивченням латиської мови, полагодженням побутових питань тощо;

Вони працюють, заробляють, щоб тут вижити. І, можливо, від самого початку була помилка - для них робили надто багато й одразу, і потрібно було постійно все відвідувати. Перші три роки стали ніби марафоном - усе тільки для них: щоб зайняти дітей, дати щось дорослим, навчити мови. Це був дуже сильний тиск. (респ. категорія 2)

- віддаленість від місць розташування українських організацій, що потребує додаткового часу на логістику;

Через брак часу складно долучатися. Ми живемо в селі, а всі заходи відбуваються в місті. Навіть ці 10-15 хвилин дороги, щоб завезти дитину туди, а потім почекати 2-3 години, вже потребують додаткового часу. Тому їздимо лише по можливості. (респ. категорія 1)

- мовний бар'єр: російськомовні громадяни України часто бояться або не хочуть іти до громад, де панує українська мова;

Є багато сімей, які не знають української мови. Ось це їх відштовхує. <..> Вони кажуть, що їхні діти не розуміють українську. І саме з цих причин вони не відвідують українські організації, українські громади. (респ. категорія 2)

- проросійські настрої або байдужість вимушених мігрантів, у зв'язку з чим частина з них свідомо дистанціюється від українських питань та організацій;

Ті, хто не йдуть в нашу організацію, то вони є ті українці, яким нічого уже не потрібно. Вони і не збираються додому, і не збираються тут бути. Я думаю, що якщо б вони не виїхали, то вони були би вже громадяни росії. Але їм вдалося виїхати в Європу, то вони тут. Я вважаю, що це проросійські українці. (респ. категорія 2)

- тимчасовість статусу, невизначеність щодо майбутнього, небажання брати на себе відповідальність через таку невизначеність;

Я б хотіла, щоб хтось молодший зайняв моє місце [став активним членом або очільником громади]. Але зверталася до українців, які тут тимчасово, то люди відповідають: «Я не знаю, де я буду завтра». (респ. категорія 2)

- певна закритість громад до вимушених мігрантів, зокрема упереджене ставлення до новоприбулих чоловіків, що зменшує їхнє бажання долучатися до активності.

Був один раз такий випадок: прийшла сім'я до товариства. Батько і син. Ми ж бачимо, що не 63 роки. То одна наша людина сказала: «Чому ж ви тут, а чому ж ви не захищаєте свою країну? Які ж ви патріоти, що ви тут, а не там?» То вони до нас перестали ходити. (респ. категорія 2)

Отже, залученість новоприбулих українських вимушених мігрантів до громадського життя в Латвії має поляризований характер: поряд із активною та мотивованою меншістю, що швидко інтегрується до громад і часто стає ініціатором діяльності, існує значна пасивна більшість. Рівень участі визначається поєднанням соціально-демографічних характеристик і стадії адаптації, а також балансом між мотиваційними чинниками (потребою в підтримці, збереженні ідентичності, допомозі Україні) та бар'єрами (часовими, логістичними, мовними й психологічними обмеженнями). У підсумку громадська активність мігрантів формується не стільки їхньою початковою готовністю до участі, скільки умовами інтеграції та відкритістю середовища, що приймає.

3.5. Візія майбутнього громади та організацій українців у Латвії

Аналіз діяльності українських громадських об'єднань у Латвії свідчить про **різні підходи до довготривалого планування**. Значна частина опитаних представників громадських організацій

наголошує на наявності стратегічних планів розвитку, однак характер цих планів суттєво відрізняється залежно від фокусу діяльності, наявних людських і матеріальних ресурсів кожної установи.

Одні організації дотримуються стратегій, розроблених до початку повномасштабної російсько-української війни, і здійснюють мінімальні коригування у своїй роботі. Другі – піддали істотному переосмисленню свої пріоритети й змістили фокус на волонтерську та гуманітарну допомогу безпосередньо українцям в Україні. Треті ж – відверто зазначають, що станом на сьогодні не мають чіткої стратегії розвитку ГО через внутрішні організаційні зміни, зокрема зміну членів правління, а також – унаслідок постійної адаптації власної діяльності до актуальних суспільних і політичних викликів.

“

Стратегія вже була до війни розпрацьована. Чого триматися, що робити, плани складаємо. Ми притримуємося. І я не думаю, що [будуть] якісь великі зміни. (респ. категорія 2)

”

“

Стратегії розвитку немає, оскільки у всіх є одна мета, аби більше українців на фронті вижили і здобули перемогу, і тому після досягнення цієї мети варто буде дивитися на актуальні проблеми, які будуть виникати в суспільстві. Ми не можемо їх запланувати і передбачити. (респ. категорія 2)

”

Відповідно до зазначеного раніше обраний підхід впливає і на подальший **стратегічний розвиток українських організацій**. Ідеться або про дотримання попереднього плану та місії організацій, або про пошук нових цілей. Останнє значною мірою пов'язане з поточною ситуацією української громади у Латвії, а також – із післявоєнними пріоритетами України. Серед основних напрямів діяльності, на яких активісти планують зосередитися в майбутньому, респонденти називали і ті, що стосуються безпосередньо інституційного розвитку організацій, і напрями роботи із зовнішніми акторами.

Перший напрям передбачає **розширення ГО** (зокрема шляхом залучення молоді) та **посилення локальної інфраструктури**: від створення бібліотек і дитячих освітніх просторів до зміцнення бази фахівців.

“*От моя стратегія зараз – молодих побільше, щоб приєдналися до громади. Оце дуже важливо.* (респ. категорія 2)

”

“*У нас є метою розширення поверху, де знаходиться логопед і психолог. <...> У тій частині, де немає ремонту, запланована бібліотека, і невеликий науковий центр для дітей, де б вони могли прийти, проводити час цікаво.* (респ. категорія 2)

”

Другий напрям стосується **зовнішньої стратегії** та **взаємодії з партнерами**. Пріоритетами є посилення співпраці між українськими громадськими інституціями на теренах Латвії, обмін досвідом і протидія діяльності проросійських організацій, які мімікують під українські.

Я думаю, що хотілося б, по-перше, позбавитися всіх проросійських українських організацій. <...> І збільшити організацію [назва ГО] як об'єднання. Збільшити працю між спілками. (респ. категорія 2)

Крім того, представники української громади в Латвії вбачають свою майбутню місію в **підтримці українців за кордоном та в Україні навіть після завершення війни**. Це охоплює волонтерську допомогу, сприяння поверненню українських громадян, патронат над відновленням зруйнованої внаслідок військових дій соціальної інфраструктури, як-от дитячих будинків.

Навіть якщо війна закінчиться, не перестанемо волонтерити. Тому що ми розуміємо, що дуже багато ще треба допомогти Україні. <..> Ми повинні також зробити, щоб ці люди, які хочуть повернутися в Україну, якимось перетнули кордон. Допомогти їм з документами. <..> Ми хочемо теж далі співпрацювати з нашими спонсорами. Взяти під опіку якийсь будинок, чи взяти дитячий будинок відновити з тієї території, яка вже буде наша українська знов. (респ. категорія 2)

Важливим складником у баченні майбутнього є **збереження національної ідентичності українців за кордоном**. Окрему увагу в цьому контексті привертають **перспективи міжнародних обмінів** для дітей, студентів та медиків.

Перша найголовніша ідея, яка була до повномасштабного, і зберігається на сьогодні, це збереження ідентичності нашої нації за кордоном, далеко від домівки, від родини. <..> Уявімо, що за одним порухом руки закінчується війна <..>, ми утворюємо дитячі табори міжнаціональні, міждержавні. <..> Організація студентських обмінів, обмінів в медицині, оскільки Україна на належному рівні знаходиться, в Латвії з медициною дуже погано. (респ. категорія 2)

Також стратегія майбутнього передбачає активну **економічну співпрацю**. Одним із важливих напрямів є розвиток партнерства між Україною та країнами ЄС, зокрема Балтії, задля відмови від товарів країн-агресорів (росії та білорусі) та інтеграції України у європейський економічний простір.

У сфері бізнесу ми збираємося [розвивати співпрацю]. Ми вже працюємо. Ми бізнесменів, які нам «донатять» і нас підтримують, а також їхню продукцію намагаємося просувати в Україні. Щоб замінити те, що колись з росії йшло і з білорусі, щоби могли дати це з наших балтійських країн, з Євросоюзу. (респ. категорія 2)

А ще респонденти вказують на необхідність **поглиблювати безпекову співпрацю** між Латвією та Україною в контексті протидії новим потенційним загрозам із боку рф.

Важливим напрямом є також співпраця між військовими організаціями (як державними, так і недержавними), аби посилити на майбутнє захист кордонів наших держав, а в нас усіх спільний сусід. (респ. категорія 2)

Загалом у відповідях респондентів простежуємо **оптимізм щодо майбутнього** української громади в Латвії у довготривалій перспективі. Більшість із них припускає, що українська національна меншина не лише зможе зберегти свою присутність, а й посилюватиме власні позиції в межах латвійського суспільства. Водночас опитані не сприймають розвиток громади як самовільний процес, а пов'язують його з постійно жвавою діяльністю та особистою залученістю активістів.

Я думаю, стратегічно на рівні Латвії українська громада нікуди не пропаде. У мультикультурній державі національні меншини будуть зберігатися і розвиватися – і українці також. Ми не можемо пропасти. Поки я жива, я б не дозволила, щоб воно кудись зникло. Стільки вкладено, і щоб зникло. Ну, ні! Буде розвиватися. І ще більше буде розвиватися. (респ. категорія 2)

Представники громадських організацій вважають, що **здобутий** під час повномасштабного вторгнення **досвід**, створив **основу для довготривалого існування української громади у Латвії**. На їхню думку, йдеться про формування значно **сильнішої спільноти**, ніж та, що існувала до 2022 року. Попри проблему демографічного старіння, активісти покладають велику надію на молодь, яка дедалі частіше проявляє ініціативу та наповнює організації свіжими ідеями. Водночас опитані наголошують на **ймовірності зміни в структурі української громади після завершення війни**, зокрема повернення частини українців на Батьківщину. Однак, на думку респондентів, це не матиме критичного впливу, адже громада вже стала якісно іншою, ніж була раніше.

Це буде дуже сильна громада українська, якої, можливо, і не було ніколи. І саме ті молоді люди, які зараз очолюють ці громади, вони є такою рушійною силою. Звичайно, будуть зміни, якщо завершиться війна, хтось повернеться, хто залишився, хто ні. Але ми вже бачимо, що це буде українська громада сильніша, ніж вона була, звичайно. (респ. категорія 2)

Хоча респонденти загалом налаштовані оптимістично щодо збереження та розвитку української спільноти, однак їхні відповіді свідчать про певні **загрози, що стоять перед їхніми організаціями та громадою в майбутньому.**

Одним із найгостріших викликів для майбутнього українства в Латвії є **збереження національної ідентичності і протидія асиміляції**, особливо серед дітей. Багато уваги респонденти приділяють значенню соціальної згуртованості українців – необхідності єднатися навколо спільного коріння та історичної пам'яті.

Основні виклики – це збереження національної єдності, ідентичності, мови, культури, сягнення до патріотизму, інформування дітей (нових поколінь, які народжуються тут) про їхнє коріння. Тобто ідентифікація себе як особистості саме того суспільства, з якого ми вийшли, а не з тим суспільством, в якому ми існуємо. (респ. категорія 2)

Мовне питання часто є центральним, адже респонденти нерідко фіксують проблему, що українці у Латвії послуговуються українською винятково в межах заходів громадських організацій, але у своєму повсякденному житті надалі спілкуються російською.

Основний виклик, звичайно, це українська мова. Щоб зберегти українство тих людей, щоб їх залучити максимально до вивчення української мови. Є такі люди, що приходять, наприклад, раз у тиждень, і вони тільки в цей один день, коли зайдуть [в громадську організацію], розмовляють українською. <.> А в іншому житті в них лише російська, на жаль. І дуже погано, що це у діток малесеньких, які, там, [ходять у] садочок або початкову школу. (респ. категорія 2)

Окрім того, опитані скаржаться на певну **пасивність частини громади** щодо участі в політичних або меморіальних акціях порівняно з високою відвідуваністю розважально-культурних свят. Це свідчить про те, що людей легше залучати до святкових заходів, що рівночасно обмежує можливості громади впливати на політичні рішення та обстоювати власні інтереси.

Я б дуже хотіла підкреслити, <.> щоб було більше активності в підтримку України. <.> Це просто звичайні мітинги, які раніше проводилися частіше, а зараз це так стихло, ніби людям не потрібно. Хоча майже всі люди виїхали, де зараз і окуповані території. Підтримка велика, коли це культурний захід, свято. <.> А ось коли в нас такі важливі події, де потрібна [велика] підтримка українців, там їх дійсно мало. (респ. категорія 2)

Серед інших важливих викликів – **демографічне старіння громади та проблема залучення молоді**. Досвідчене покоління волонтерів поступово старіє, а нові кадри не завжди готові посісти місце попередників. Частина опитаних наголосила на

браку серед молоді патріотичного ентузіазму та небажання брати помітну участь у діяльності організацій, до складу яких переважно належать літні люди. У підсумку деякі організації ризикують припинити власне існування.

Найскладнішим є те, що старики вимруть, а молоді немає. І ці організації самі по собі. Якщо я нікого не знайду до кінця року, то я буду ліквідувати цю організацію. Ну а що мені робити? <..> Я бачу тільки те, що молодь повинна бути, а в молоді поки що немає цього патріотизму до України, який повинен бути.
(респ. категорія 2)

Тісно пов'язана з демографічною проблемою **втома активістів та вигорання кадрів**. Керівники громадських організацій, які часто є літніми людьми, визнають, що фізично та психологічно більше не можуть підтримувати попередній темп діяльності.

Річ у тому, що я вже порушую це питання на рівні самоуправління. Ви знаєте, буває таке, що людина вигорає. Раніше це мені було в радість, а тепер це вже тягар. Розумієте, з віком і здоров'я підводить, і, ви знаєте, ми люди того покоління, ми відповідальні.
(респ. категорія 2)

Інший значний виклик – **фінансові труднощі**. Утримання будівель, оплата праці спеціалістів та організація масштабних заходів потребують постійного пошуку меценатів або грантової допомоги. Водночас респонденти підкреслюють, що в громаді є досить велика кількість кваліфікованих українців, які готові

безоплатно або за невелику платню долучатися до культурних та освітніх ініціатив. Однак фінансова нестабільність часто змушує активістів переглядати стратегію розвитку й ускладнює довготривале планування для організацій.

Найбільша проблема, це, звичайно, фінансова частина. Тому що чим ти більше хочеш зробити, тим більше фінансів ти потребуєш. А коли є будівля, яку потрібно утримувати, грошей треба ще більше. Знайти дуже хороших спеціалістів, які будуть проводити заняття, які будуть залучені, – це взагалі не проблема. Це в нас дуже великий плюс, що українці такі є, їх багато, і вони дуже хочуть і працювати, і бути задіяними, щоб їх теж бачили. (респ. категорія 2)

Отже, візія майбутнього української громади в Латвії формується в умовах поєднання різних стратегічних підходів – від збереження довоєнних планів до гнучкої переорієнтації на волонтерську та гуманітарну допомогу Україні. Пріоритетами також залишаються зміцнення національної ідентичності українців у Латвії і розвиток міжнародного партнерства. Водночас ключовими загрозами залишаються асиміляція, мовне питання, демографічне старіння, вигорання активістів та фінансова нестабільність, які ускладнюють довготривале планування. Попри ці виклики досвід повномасштабної війни заклав підґрунтя для формування якісно сильнішої української спільноти, здатної зберегти власну присутність і вплив у Латвії.

ВИСНОВКИ

Виходячи з поставленої мети та зважаючи на застосовану методологію, структурну сегментацію здійсненого аналізу й отримані результати, можемо узагальнено окреслити основні висновки дослідження.

- **Динаміка української міграції до Латвії** упродовж останнього століття **свідчить про її структурну залежність від великих геополітичних зламів, а не від поступових соціально-економічних чинників.** Після тривалого періоду депопуляції, зумовленого пострадянськими трансформаціями, **повномасштабна фаза російсько-української війни радикально переформатувала склад української громади,** перетворивши її з відносно усталеної спільноти на багат шарову сукупність груп із різними правовими статусами, міграційними мотиваціями та часовими горизонтами перебування. Зменшення чисельності українських негромадян на тлі стабільності групи громадян Латвії українського походження вказує на **завершення демографічного циклу радянської міграційної хвилі.** Водночас **новітній приплив українців лише частково компенсує ці втрати в середньо- та довготривалій перспективах,** оскільки значній частині осіб під тимчасовим захистом властиві висока мобільність і невизначеність міграційних намірів, що обмежує потенціал їхньої трансформації в сталу частину громади.
- **Соціально-демографічні зрушення після 2022 року засвідчують зміну профілю української міграції до Латвії –**

від переважно індивідуальної та трудової до сімейної та вимушеної. Попри виразну гендерну асиметрію в перші роки повномасштабної війни, подальша динаміка вказує на поступову стабілізацію складу громади, що може бути ознакою переходу від тимчасового прихистку до довготривалого планування майбутнього в Латвії. Водночас поступове зменшення частки наймолодших вікових груп у подальші роки вказує на високу мобільність цієї категорії та можливі повторні переміщення або повернення до України.

- **Досвід вимушеного переселення** українців до Латвії свідчить, що при **виборі країни й конкретного місця проживання вимушені мігранти керувалися насамперед потребою швидко знайти місце безпеки та психологічної стабільності, а не раціональним економічним розрахунком.** Для значної частини респондентів прибуття до Латвії стало наслідком вимушених маршрутів виїзду (зокрема через рф) і поєднання ситуативних чинників, у результаті чого початково «транзитний» вибір нерідко трансформувався у відносно тривале перебування. **Мотивація залишатися в цій країні** ґрунтується передусім на соціокультурному комфорті та якості повсякденного життя: доброзичливому ставленні місцевого населення, наявності мови-посередника, а також доступності освітньої і соціальної інфраструктур для дітей, що разом формує готовність частини мігрантів інтегруватися в суспільство країни призначення.
- У відповідь на повномасштабну агресію рф проти України **Латвія оперативно сформувала комплексну модель тимчасового захисту** українських вимушених мігрантів, імплементувавши Директиву ЄС через ухвалення у

березні 2022 року Закону «Про допомогу цивільному населенню України». Запроваджений правовий режим охоплює широкий спектр прав і гарантій – від легального проживання й доступу до ринку праці до житлової, фінансової, медичної та освітньої підтримки, а також спеціальних заходів для вразливих груп. **Реалізація закону ґрунтується** на координації державних і муніципальних інституцій, спрощених адміністративних процедурах та поєднанні екстреної допомоги з інструментами соціальної інтеграції. Надання статусу тимчасового захисту на тривалий термін від 2025 року додатково посилює відчуття стабільності й передбачуваності для українців у Латвії. Загалом **латвійський підхід можна схарактеризувати як системний та інклюзивний**: він створює умови для базової соціально-економічної безпеки, поступової інтеграції і збереження людського потенціалу українських вимушених мігрантів, водночас не унеможлиблюючи їхнє майбутнє повернення до України.

- Оцінки респондентів доводять, що **державну політику підтримки українських вимушених мігрантів у Латвії вони сприймають як послідовну, інституційно організовану й ефективну, особливо на початковому етапі прибуття**. Наявність чітких процедур, нормативної бази та координації між державними структурами забезпечила швидкий доступ до правового статусу, базових послуг і соціального захисту, а комплексний характер допомоги дав змогу стабілізувати становище новоприбулих. Подальше долучення органів місцевого самоврядування, соціальних служб і недержавних акторів посилює ефективність

підтримки, зокрема завдяки персоналізованому супроводу. Водночас **поступове зменшення обсягів допомоги** вимушені мігранти **розглядають** не як недолік, а **як елемент інтеграційної моделі, що поєднує гуманітарну підтримку з орієнтацією на самостійність і працевлаштування.**

→ **Українських вимушених мігрантів здебільшого сприймають як соціально значущу та прийнятну групу, з якою латвійське суспільство пов'язує і моральну, і практичну зацікавленість. Поодинокі прояви негативного ставлення мають несистемний характер і, за оцінками респондентів, походять переважно з боку окремих представників російськомовної меншини, не впливаючи істотно на загальну позитивну динаміку міжгрупових відносин. Доброзичливе ставлення місцевого населення Латвії до українських вимушених мігрантів зумовлене поєднанням історичної солідарності, позитивного сприйняття соціально-економічної активності українців, їхньої відкритості до взаємодії і готовності до інтеграційних практик, а також виразної громадянської підтримки України. Емпіричні дані підтверджують, що ці чинники формують стабільно сприятливий соціальний контекст для включення українських мігрантів у життя суспільства, що приймає.**

→ **Економічній інтеграції українських вимушених мігрантів у Латвії притаманні високий рівень залучення до ринку праці, відносно швидке працевлаштування та можливість досягнення базової фінансової стабільності. Водночас цей процес має структурно обмежений характер і часто**

супроводжується декваліфікацією, мовними бар'єрами й обмеженими перспективами кар'єрного зростання в коротко- та середньотривалій перспективі, особливо для висококваліфікованих фахівців. Важливу **компенсаторну роль у цьому контексті відіграють транснаціональні та дистанційні форми зайнятості**, які дають змогу частині мігрантів зберігати професійну ідентичність, підтримувати трудові зв'язки з Україною або іншими країнами й уникати повної втрати професійних навичок. Крім того, **вимушена міграція та адаптація до нових умов сприяли набуттю нових компетентностей**, насамперед мовних, адаптаційних і організаційних, а також розширенню соціального й професійного капіталу. Доступ до безоплатних програм навчання та перекваліфікації в Латвії створив для частини мігрантів можливість змінити професійну траєкторію, опанувати нові спеціальності або реалізувати ті види діяльності, які раніше не були основними. Водночас **ці позитивні зрушення здебільшого не призводять до суттєвого економічного прориву, а радше формують модель функціональної, але неповної інтеграції**, у межах якої економічна участь забезпечує соціальну стабільність і базову безпеку, проте не завжди трансформується в повноцінну професійну самореалізацію чи довготривале фінансове зростання.

- У **сфері соціальної комунікації** українські мігранти реалізують **модель відкритої мережевої інтеграції**, що передбачає відмову від створення закритих етнічних груп на користь гнучкої взаємодії. Такий підхід дає їм змогу ефективно адаптуватися до латвійського суспільства завдяки

поєднанню широких контактів із місцевим населенням і збереженню стійких зв'язків із власною національною спільнотою. Потреба звернення до співвітчизників у цій країні зумовлена не труднощами адаптації, а прагненням до психологічного комфорту та звичного рівня сервісу (наприклад, у медицині чи сфері послуг). Паралельно з інтеграцією в місцеві соціальні мережі зберігається **висока інтенсивність транснаціональних зв'язків з Україною**, які мають і емоційний, і практичний виміри. Системні контакти з родичами, участь у волонтерських проєктах і продовження навчання дітей за українськими програмами вказують на збереження стійких зв'язків із країною походження. Це формує модель соціальної поведінки, за якої адаптація в Латвії відбувається одночасно з активною залученістю до українського соціокультурного контексту. Така структура зв'язків свідчить про гнучкість міграційних стратегій: **процес інтеграції в місцеве середовище не унеможливорює орієнтації на можливе повернення та підтримку національної ідентичності.**

- Водночас **міграційні стратегії українців у Латвії формуються** не як лінійний вибір між тим, щоб залишитися чи повернутися, а як **динамічний процес перегляду життєвих орієнтирів під впливом інтеграційного досвіду.** З одного боку, **обмежена економічна привабливість Латвії спонукає частину українців до вторинної міграції**, особливо за наявності соціального капіталу в інших країнах. Із другого боку – для тих, **хто досяг базового рівня стабільності, ключовими стають нематеріальні чинники:** безпека, передбачуваність, соціальні гарантії та

комфортне повсякденне середовище. Це свідчить, що при ухваленні рішення мігранти не обмежуються порівнянням доходів, а дедалі більше зважають на якість інституційного та соціального контексту країни призначення, особливо для сімей із дітьми.

→ **Прагнення повернутися в Україну зберігається як сильний емоційний та ціннісний орієнтир**, однак воно дедалі частіше вступає в конфлікт із реальними умовами безпеки, житла й економічної невизначеності України. Аналіз свідчить, що **зворотна міграція під час війни не має єдиного соціального профілю і не може однозначно трактуватися як наслідок «невдалої» інтеграції**: поряд із структурними бар'єрами вирішальну роль відіграють сімейні, моральні та професійні мотиви. Перспективи масового повернення значною мірою залежать не лише від завершення бойових дій, а й від здатності України запропонувати прозорі, надійні та довготривалі механізми реінтеграції. Водночас **поступове «вкорінення» частини мігрантів у латвійському суспільстві означає, що згодом фактор внутрішньої готовності ставатиме не менш важливим, ніж будь-які зовнішні стимули**. Отже, **можливість зворотної міграції або відтермінування повернення не лише формує індивідуальні життєві стратегії мігрантів, а й поступово впливає на структуру самої діаспорної спільноти**: частина людей орієнтується на реінтеграцію в Україну, тоді як інші дедалі глибше включаються в соціальні й інституційні практики країни, що їх приймає. Саме ця подвійність – одночасна спрямованість на Батьківщину і водночас укорінення за кордоном – **стає ключем до розуміння змін у функціях та ролях українських організацій у Латвії**.

- **Ретроспективний аналіз розвитку української громади в Латвії демонструє, як функціонально вона трансформувалася.** Еволюція пріоритетів відбулася від культурно-просвітницької діяльності, спрямованої на збереження ідентичності в умовах асиміляції, до набуття політичної суб'єктності й інструментів адвокації інтересів спільноти. **Події 2014 та 2022 років відіграли роль конструктивного каталізатора,** спричинивши внутрішню консолідацію та проукраїнську ідеологічну позицію громади через маргіналізацію проросійських елементів і деструктивних чинників. Дані підтверджують, що **висока ефективність волонтерського руху після російського повномасштабного вторгнення в Україну стала не спонтанним феноменом,** а результатом тривалої інституційної підготовки у 2014–2022 роках.

- **Інституційне середовище** розвитку українського громадського активізму **характеризується поєднанням широкого спектра можливостей для самоорганізації з високими вимогами до інституційної спроможності суб'єктів.** Водночас адміністративна легкість реєстраційних процедур контрастує зі вразливістю організацій, яку зумовлює залежність від проектного фінансування. **Ключовим актором для забезпечення життєдіяльності спілок стали органи місцевого самоврядування,** взаємодія з якими під час російсько-української війни трансформувалася в стратегічне партнерство, передусім у контексті інтеграції новоприбулих.

- **Структура фінансового забезпечення НУО українців ґрунтується на моделі,** що охоплює грантову підтримку,

муніципальні дотації та волонтерські внески. Важливу роль в умовах дефіциту ресурсів відіграє залучення «натуральної допомоги» від бізнесу. Але прогнозоване скорочення донорської підтримки в майбутньому актуалізує потребу переглянути чинні стратегії та знаходити нові механізми ресурсного забезпечення.

- **Управлінські практики громадських об'єднань, незважаючи на варіативність підходів, характеризуються домінуванням персоналізованої моделі лідерства, де інституційна спроможність критично залежить від волі та ресурсного потенціалу керівника.** Така структура управління, яка здебільшого не спиралася на розгалужений бюрократичний апарат, свідчить про відхід від класичних демократичних процедур на користь мобілізаційних форматів. Її здебільшого репрезентує компактне керівне ядро із чіткою функціональною спеціалізацією, що забезпечує високу мобільність і швидкість ухвалення рішень у кризових умовах. **Діяльність спілок українців сфокусувалася на гуманітарному, освітньому та національно-культурному векторах, що стали пріоритетними.**
- **Спостерігаємо поляризований і вибірковий характер участі новоприбулих українських вимушених мігрантів у громадському житті в Латвії:** поряд з активною, мотивованою меншістю, яка швидко інтегрується та часто ініціює діяльність, існує переважно пасивна більшість. **На рівень залученості** впливає низка чинників: соціально-демографічний профіль учасників, ефективність їхньої адаптації, а також співвідношення мотивації (від потреби

в спілкуванні до допомоги Силам оборони та безпеки України) та стримувальних бар'єрів (логістичні, часові чи психологічні труднощі). Тож громадську участь вимушених мігрантів визначають умови інтеграції та відкритість суспільства, що приймає, а не тільки внутрішня готовність новоприбулих до активності.

→ **Стратегічний розвиток українських організацій** у Латвії відбувається в умовах **постійної адаптації до нових викликів**, що змушує активістів переглядати довоєнні підходи. Сучасна діяльність громадського сектору спрямована на одночасне розв'язання двох завдань: внутрішнього зміцнення (розвитку інфраструктури, залучення молоді) та побудови зовнішніх партнерств. Це свідчить про намір трансформувати громаду в самодостатнього та впливового учасника латвійського мультикультурного суспільства. Водночас **стабільність спільноти обмежує низка системних проблем**: старіння активістів, фінансова нестабільність і ризику мовної асиміляції. Подальша життєздатність громади залежатиме від того, чи вдасться організаціям створити дієві стимули для залучення нового покоління та зберегти гнучкість управління в умовах мінливого соціально-політичного контексту.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Зважаючи на отримані висновки дослідження, подаємо пропозиції та рекомендації для органів державної влади України та українського громадського сектору Латвії.

Органам державної влади України (Кабінету Міністрів України, Міністерству закордонних справ України, Міністерству молоді та спорту України, Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерству освіти і науки України, Адміністрації Президента України) **відповідно до їхньої юрисдикції.**

Проблема 1.1. Зміна загальної міграційної політики – від повернення до участі.

Рекомендуємо:

- офіційно закріпити в стратегічних документах модель «залучення діаспори» замість лише очікуваного повернення;
- визнати «відкладене повернення» нормальною життєвою стратегією, а не втратою, і розвивати комунікацію про те, що довготривале перебування за кордоном не означає втрати зв'язку з Україною;
- запровадити політику багаторівневої належності (можливість бути інтегрованим у ЄС і включеним в Україну одночасно, зокрема через доступ до державних сервісів з-за кордону, участь у програмах освіти, економіки та відбудови дистанційно).

Проблема 1.2. Формування інструментів транснаціональної участі.

Рекомендуємо:

- створити цифровий кабінет українця за кордоном (єдина точка взаємодії з Українською державою);
- забезпечити можливість дистанційної участі у відбудові (через експертні контракти, короткотермінові проекти, консультування громад);
- запровадити правовий режим «економічної участі» (через роботу для України без зміни податкової резиденції);
- дозволити часткову податкову присутність без фізичного повернення.

Проблема 1.3. Співпраця з українськими організаціями за кордоном і перетворення громади на постійного партнера держави.

Рекомендуємо:

- запровадити державне замовлення на соціальні послуги через діаспорні організації, тобто підтримувати не заходи, а регулярні функції:
  - адаптацію новоприбулих (первинні консультації щодо проживання, документів, медицини, освіти, супровід у перші місяці перебування, орієнтаційні зустрічі про правила та можливості країни) з метою зменшення соціальної ізоляції та навантаження на консульства;
  - інформаційну підтримку (перевірена інформація українською мовою, роз'яснення змін законодавства,

протидія дезінформації), яка формує довіру до держави і зменшує вплив маніпуляцій;

- освітні заходи (курси мови, школи та гуртки для дітей, просвітницькі лекції), що зберігає зв'язок з Україною без перешкод для інтеграції;
  - соціальний супровід (зокрема психологічна підтримка, допомога в кризових ситуаціях, перескерування до місцевих служб);
- перейти від короткотермінових грантів до 3–5-річного інституційного фінансування чи інших форм підтримки, зокрема фінансування/підтримки діяльності організації, а не окремих подій; укласти багаторічні угоди з регулярним оцінюванням результатів, передбачити співфінансування з місцевими муніципалітетами;
- створити при Посольстві України координаційно-представницький механізм взаємодії з громадою заради:
- забезпечення регулярної координації між державою та організаціями, обмін інформацією про потреби громади;
  - узгодження календаря подій і програм;
  - швидкої кризової комунікації;
  - формування спільних позицій у публічній сфері.

Проблема 1.4. Забезпечення економічної взаємодії.

Рекомендуємо:

- розробити програму «Діаспора-інвестор» (гарантії, страхування, спрощені процедури);

- запровадити податкові стимули для бізнесів українців за кордоном, що працюють з Україною, та умови для уникнення подвійного оподаткування для малих контрактів;
- створити українські бізнесові вузли в країнах перебування, основними функціями яких мають бути консультації щодо відкриття бізнесу в Україні, пошук партнерів, бухгалтерська та юридична допомога, простір для зустрічей підприємців, презентації українських регіонів і проєктів тощо;
- підтримувати дистанційну зайнятість українців у компаніях України.

Проблема 1.5. Формування політики майбутнього повернення.

Рекомендуємо:

- створити реєстр майбутнього повернення та гарантій для забезпечення житлом, передбачивши дистанційну реєстрацію сім'ї або особи, зазначення регіону потенційного повернення, фіксацію житлових потреб тощо;
- забезпечити визнання кваліфікацій і стажу, набутих за кордоном;
- запровадити програми сприяння повернення з короткотерміною фінансовою підтримкою (наприклад, частковою компенсацією за оренду житла) або одноразовими виплатами.

Українському громадському сектору Латвії

Проблема 2.1. Перехід від волонтерства до соціальної інфраструктури.

Рекомендуємо:

- забезпечити регулярність у роботі центрів для надання інформаційної, юридичної, психологічної, інтеграційної допомоги та кар'єрного супроводу;
- розвивати батьківські та сімейні клуби у Латвії з фокусом не лише на культурно-просвітницьких заходах, а й на соціально корисних (наприклад, обміні практичним досвідом інтеграції, взаємодопомозі між сім'ями).

Проблема 2.2. Залучення «пасивної більшості».

Рекомендуємо:

- запроваджувати мікроучасть (1–2 години, дистанційно), що дасть воєнним мігрантам змогу бути частиною громади без тривалого зобов'язання;
- створювати сімейні формати активності, передусім шляхом поєднання участі дітей та батьків на спільних майстер-класах, навчальних програмах;
- збільшити частку допомогових акцій, крім суто національно-патріотичних чи ідеологічних; сервісних заходів замість суто національно-патріотичних заходів;
- проводити моніторинг потреб мігрантів у формі опитування – це гарантуватиме, що пропозиції громад відповідають

реальним запитам, а не лише уявленим потребам.

Проблема 2.3. Робота з молоддю.

Рекомендуємо:

- створювати молодіжні ради при організаціях:
  - формувати постійний консультативний орган із підлітків та молоді (наприклад 14–25 років);
  - надавати раді реальні повноваження: планування частини подій, бюджету, комунікації в соцмережах;
  - забезпечити постійну участь представника молодіжної ради у правлінні організації;
  - проводити регулярні зустрічі (не лише святкові, а й робочі – щомісяця) для зміцнення підзвітності та формування в мешканців почуття безпосередньої причетності до розвитку громади;

- запроваджувати оплачувані координаторські позиції:
  - створювати часткову зайнятість (кілька годин на тиждень) для молодих координаторів напрямів: соцмережі, події, освіта, спільнотний менеджмент;
  - оплачувати навіть невеликі обсяги роботи – це трансформує громадську активність із волонтерства у повноцінний професійний досвід;
  - визначати чіткі завдання та провадити наставництво від старших членів організації;

- впровадити систему стажувань із можливістю подальшого працевлаштування:

- впровадити короткі стажування (3–6 місяців) у громадських організаціях;
  - навчати конкретних навичок, зокрема адмініструванню проєктів, комунікації, грантовому менеджменту, роботі з людьми;
  - після стажування пропонувати оплачувану позицію або рекомендацію;
- реалізовувати спільні міжнародні молодіжні проєкти:
- партнерства з місцевими молодіжними організаціями та муніципалітетами;
  - обміни, літні школи, спільні волонтерські або культурні ініціативи;
  - двомовні або міжкультурні події (не лише «українські для українців»), що сприятиме поєднанню інтеграції та збереженню ідентичності.

Проблема 2.4. Підвищення ефективності управління організаціями.

Рекомендуємо:

- відокремлювати щоденне управління організацією від представницької/публічної ролі лідера;
- підвищувати управлінські компетенції через регулярні навчання та тренінги;
- заздалегідь готувати нових керівників і підготувати механізм наступництва та ротації.

На нашу думку, реалізація запропонованих рекомендацій забезпечить:

- збереження людського капіталу за межами України в «полі» української справи;
- підвищення інституційних спроможностей української діаспори;
- умови для циркулярної мобільності;
- перетворення повернення вимушених мігрантів на природний планований життєвий етап, а не адміністративну мету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by citizenship and ethnicity at the beginning of year 2011 – 2025. [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE060/
2. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by country of birth at the beginning of year 2000 – 2025. [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV050/
3. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by ethnicity at the beginning of year 1935 – 2025. [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE010/
4. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by ethnicity in regions, State cities and municipalities at the beginning of year 2012–2025 [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE031/
5. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by sex and country of birth in regions, cities, municipalities, towns, neighbourhoods and densely populated areas at beginning of year 2012 – 2025. [Data set]. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV071/
6. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Population by sex, country of birth and age group at the beginning of year 2008–2025 [Data set]. Official statistics portal. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV060/

7. Central Statistical Bureau of Latvia. (2025). Usually resident population by citizenship at the beginning of year 2000 – 2025. [Data set]. https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_IR_IRV/IRV010/
8. Eurostat. (2026, January 16). Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data [Data set]. https://doi.org/10.2908/MIGR_ASYTPSM
9. Jelgavas valstspilsētas pašvaldība. (2022, April 13). Turpinās atbalsta sniegšana sadraudzības pilsētas Ivanofrankivskas iedzīvotājiem. Jelgava.lv. <https://www.jelgava.lv/jaunumi/turpinas-atbalsta-sniegšana-sadraudzibas-pilsetas-ivanofrankivskas-iedzivotajiem/>
10. Jelgavas Vēstnesis. (2014, July 26). Lūdz palīdzēt Jelgavas sadraudzības pilsētas Ukrainā bērniem. Jelgava.lv. <https://www.jelgava.lv/jelgavas-vestnesis-arhivs/ludz-palidzet-jelgavas-sadraudzibas-pilsetas-ukraina-berniem/>
11. Law on Assistance to the Ukrainian Civilians. (2022, May 3) . Likumi.lv. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/330546>
12. LETA. (2023, June 13). No Rīgas uz Ukrainu dosies vēl viens humānais konvojs. NRA. <https://nra.lv/latvija/417806-no-rigas-uz-ukrainu-dosies-vel-viens-humanais-konvojs.htm>
13. LETA. (2023, December 6). No Jelgavas uz Ukrainu devies konvojs ar ziedotām precēm. ReTV. <https://retv.lv/sabiedriba/no-jelgavas-uz-ukrainu-devies-konvojs-ar-ziedotam-precem/>
14. NRA. (2023, February 23). Ukrainas atbalstam saziēdoti 38 miljoni eiro; kā nauda tikusi izlietota? NRA. <https://nra.lv/latvija/406646-ukrainas-atbalstam-saziēdoti-38-miljoni-eiro-ka-nauda-tikusi-izlietota.htm>

15. Office of Citizenship and Migration Affairs Republic of Latvia. (2025, October 17). A person who was a citizen of Latvia on 17 June 1940, or a his or her descendant, and who is a citizen of another country. <https://www.pmlp.gov.lv/en/person-who-was-citizen-latvia-17-june-1940-or-his-or-her-descendant-and-who-citizen-another-country>
16. Office of Citizenship and Migration Affairs Republic of Latvia. (2025, February 2). Acquisition of the status of a non-citizen. <https://www.pmlp.gov.lv/en/acquisition-status-non-citizen>
17. Ventspils valstspilsētas pašvaldības dome. (2022). Par deleģēšanas līguma slēgšanu ar biedrību "Ventspils ukraiņu kultūras biedrība "KOBZAR"" (Lēmums Nr. 81). https://www.ventspils.lv/app/uploads/2022/08/81_par-delegesanas-liguma-slegsanu-ar-biedribu-ventspils-ukrainu-kulturas-biedriba-kobzar.pdf
18. Данчишин, Н. (2025). Генеза поняття «русскій мір»: український контекст. Вісник науки та освіти. Серії: філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія, 10(40), 441–456. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-441-456](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-441-456)
19. Локальна історія. (2021, Березень 15). Світовий конгрес українців виключив зі свого складу Об'єднання українських товариств Латвії. <https://localhistory.org.ua/news/svitovii-kongres-ukrayintsiv-vikliuchiv-zi-svogo-skladu-obiednania-ukrayinskikh-tovaristv-latviyi/>
20. Миронюк, О. (2021). Діяльність української громади в Латвії. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки, 32(2), 33–38. <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/2.5>

21. Укрінформ. (2022, February 11). У Латвії зареєстрували нову організацію української діаспори. <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3402009-u-latvii-zareestruvali-novu-organi-zaciu-ukrainskoi-diaspori.html>

МІОК Міжнародний інститут
освіти, культури
та зв'язків з діаспорою

**МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ ОСВІТИ,
КУЛЬТУРИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ДІАСПОРОЮ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
“ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”**

вул. С. Бандери, 32а, м. Львів, 79013, Україна

+38 032 258 01 51

iiec@miok.lviv.ua

www.facebook.com/MIOK.LVIV.UA

www.youtube.com/miok_lviv/

www.miok.lviv.ua